

Sociálne a politické analýzy

2012, 6, 1, s. 48-89

<http://sapa.ff.upjs.sk>

ISSN 1337 5555

Sme poverčiví?

Viktória Zaťková¹, Alojz Ritomský²

Univerzita Komenského v Bratislave
Fakulta sociálnych ekonomických vied
Ústav aplikovanej psychológie

Tento článok je súčasťou riešenia výskumného projektu VEGA MŠ SR a SAV č. 2/0121/10 „Interpretácie rozhodovacieho správania: Pohľad psychológie a ekonómie“ a Centra excelentnosti SAV „CESTA – Centrum strategických analýz“.

Abstrakt

V článku prezentujeme výsledky výskumu rozšírenosti povier a poverčivosti v slovenskej populácii, jednotlivých vybraných zložiek poverčivosti ako i súvislosti poverčivosti s vybranými sociodemografickými činiteľmi. Primárne dáta pochádzajú z výskumnej úlohy „Analýza religiozity katolíkov na Slovensku“, realizovanej v roku 2007. Reprezentatívnu vzorku tvorilo 2020 obyvateľov Slovenska vo veku 18 až 60 rokov. Poverčivosť sme mapovali siedmimi vybranými indikátormi poverčivosti (veštenie, horoskopy, magické číslo 13, urieknutie, magické nástroje, komunikácia s mŕtvymi a styk s mimozemskými civilizáciami) a z nich sme vytvorili sumačný index poverčivosti.

Zistili sme, že v distribúcii celkovej poverčivosti jasne prevažujú tí, ktorí nie sú poverčiví. Z vybraných sociodemografických činiteľov sa ako závažný diferencujúci činiteľ ukázalo pohlavie (ženy sú poverčivejšie ako muži). Z hľadiska jednotlivých zložiek poverčivosti sa ukázalo, že respondenti najviac veria v urieknutie a najmenej horoskopom. Naše zistenia poskytujú priestor pre ďalšie skúmanie fenoménu poverčivosti.

Kľúčové slová: poverčivosť, zložky poverčivosti, sociodemografické činitele, slovenská populácia

---

¹ Bc. Viktória Zaťková

študentka Univerzity Komenského v Bratislave, Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Ústav aplikovanej psychológie, Mlynské luhy č.4, 821 05 Bratislava, viktor.zatkova@gmail.com

² Doc. PhDr. Alojz Ritomský, CSc., Univerzita Komenského v Bratislave, Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Ústav aplikovanej psychológie, Mlynské luhy č.4, 821 05 Bratislava, tel. 0042102 20 669, kl.844, e-mail: alojz.ritomsky@fses.uniba.sk

1. Východiská a predpoklady výskumu

Povery a ich súvislosť s každodenným životom ľudí sú čoraz častejšie diskutovanou témou nielen medzi laikmi, ale poverčivosť sa stáva predmetom záujmu mnohých antropológov, etnológov, ale i psychológov. V oblasti psychológie sa však jedná o veľmi špecifickú tému. Keďže i v súčasnosti povery v rôznych formách nachádzajú svoje uplatnenie v každodennom živote ľudí, poverčivosť a jej dôsledky na život tak čoraz viac naberajú na aktuálnosti. Vzhľadom na obmedzené množstvo a dostupnosť najmä domácej literatúry možno viesť polemiku o tvrdeniach jednotlivých autorov, ktorí povery definujú, keďže dosiaľ nie je vytvorená ucelená koncepcia definovania povier, ktorá by bola všeobecne prijatá. Rovnako treba poukázať na limitovaný počet výskumov, ktoré by boli realizované na domácej pôde, a preto je potrebné túto problematiku ďalej skúmať.

Cieľom práce je priniesť prehľad o problematike povier najmä z oblasti psychológie, zistiť mieru poverčivosti na základe vybraných zložiek poverčivosti a zmapovať rozšírenosť povier prostredníctvom sociodemografických ukazovateľov. Naša práca je empirickým výskumom s teoretickým pozadím, pričom budeme pracovať s dostupnými dátami prostredníctvom sekundárnej analýzy.

V úvodných častiach ponúkame prehľad poznatkov o poverách hneď z niekoľkých oblastí. Zameriame sa na povery v spojitosti s iracionalitou, na ich dôležitosť v rôznych oblastiach života, pozrieme sa na kategorizáciu povier z pohľadu viacerých autorov a cez jednotlivé zložky poverčivosti prejdeme až k výskumným otázkam a hypotézam.

1.1. Povery a iracionalita

Povery sú jedným z dvoch špecifických typov zvláštnych, či inými slovami svojráznych presvedčení (Kramer, Block 2011). Podobne ako iné pojmy, ani poveru nemožno jednotne definovať. Povery sú jednak definované ako „presvedčenia, ktoré sú v rozpore so známymi zákonmi prírody, alebo s tým, čo je všeobecne považované za racionálne v spoločnosti“ (American Heritage Dictionary, 1985, in: Kramer, Block 2008, s.784). Kramer a Block (2011) ich špecifikujú a užšie definujú ako zvláštne, sociálne zdieľané alebo výstredné presvedčenia, že šťastie i nešťastie možno mať pod kontrolou a ovládať pomocou určitých činností alebo predmetov.

Mnohí autori sa však zhodujú v tom, že povera je akési presvedčenie o niečom, čo neexistuje, respektíve to nemožno dokázať. Wiseman a Watt (in: Swami, Pietschnig, Stieger, Voracek 2011, s.647) v rámci objasnenia paranormálnych a poverčivých presvedčení uvádzajú, že „poverčivé presvedčenia sa odvolávajú na presvedčenia, že šťastie alebo budúce udalosti môžu byť ovplyvnené silami, rituálmi, alebo akciami, ktoré nie sú priamo spojené s

týmito udalosťami.“ Damisch, Stoberock, a Mussweiler (2010) túto teóriu navyše obohacujú o tvrdenie, že ide o iracionálne presvedčenia a vo vzťahu medzi vplyvom objektov, či akcií na výsledok udalostí a samotným výsledkom absentuje logická súvislosť. Kondáš a Kordačová (2000, s.8) dokonca zložky poverčivosti, akými sú numerológia, veštenie, astrológia, či horoskopy, označujú za „divoké výhonky“ akejsi folklórnej iracionality“ a spájajú ich s iracionalitou prítomnou v každom jednom z nás. Folklórnou iracionalitou súčasnosti sa myslí numerológia a formy dodávania energie napríklad prostredníctvom televíznej obrazovky, ktoré istým spôsobom nahradili vieru v moc bosoriek, či vykladanie kariet a významu snov (Kondáš, Kordačová 2000).

Z iného uhla vidia povery autorky Lindeman a Aarnio (2007, s.60), ktoré definujú „poverčivé, magické a paranormálne presvedčenia ako kategórie chýb, kde hlavné atribúty mentálnych, fyzických a biologických subjektov a procesov sú navzájom zameniteľné.“ Výsledky ich výskumu navyše potvrdzujú predchádzajúce tvrdenia, že ľudia, ktorí sa spoliehajú na svoju intuíciu a využívajú intuitívne myslenie, sú poverčivejší ako ostatní (Epstein, Pacini, Denes Raj, Heier 1996, in Lindeman, Aarnio 2007).

Filozofický pohľad do problematiky povier prináša a jedinečné chápanie pojmu povera prezentuje Józef Maria Bocheński (2007, s. 6), ktorý poveru definuje „ako názor, presvedčenie, ktoré je v značnej miere zjavne nepravdivé, falošné a ktoré je napriek tomu s istotou považované za pravdu.“ Ako príklad Bocheński (2007, s.6) tiež uvádza „astrológiu, pretože je zjavne a krajne nepravdivá, napriek tomu však býva veľmi často považovaná za ucelený súbor pravdivých tvrdení.“ Bocheński (2007) rozlišuje pritom dva druhy povier, a to: relatívne a absolútne. Zatiaľ čo relatívna povera predstavuje „presvedčenie, ktoré je v rozpore s našim svetovým názorom...Absolútna povera je naopak tvrdenie evidentne nepravdivé, t.j. také tvrdenie, ktorému buď chýba zmysel, alebo je v rozpore s faktami, zákonmi logiky, resp. so všeobecne prijímanými zásadami uvažovania“ (Bocheński 2007, s.444).

1.2. Povery v každodennom živote

Poverčivé správanie prejavujúce sa klopaním na drevo je neoddeliteľnou súčasťou každodenného života mnohých poverčivých ľudí. U niektorých však prevažujú osobné povery vo forme nosenia priveskov, či iných vecí, ktoré im prinášajú šťastie, pričom medzi najbežnejšie povery prijaté spoločnosťou patria presvedčenia, že čierna mačka prináša smolu a piatok trinásteho je nešťastný deň (Kramer, Block 2011). V Spojených štátoch dokonca v oblasti obchodu vykazujú každoročne stratu z toho dôvodu, že ľudia odmietajú ísť do práce alebo uzatvárať obchody práve v piatok trinásteho (Palazzolo 2005, in: Kramer, Block, 2008). Povery ovplyvňujú aj spotrebiteľské správanie (Block and Kramer, 2009). Ľudia majú totiž tendenciu nakupovať veci v počte, ktorý vnímajú ako šťastný.

Hoci sa nešťastie často spája práve s piatkom trinásteho, nešťastné udalosti sú súčasťou života ľudí. V každodennom živote sa im však nevenuje toľko pozornosti, nehľadá sa ich príčina v magických číslach, či rituáloch, ale nehody alebo iné formy nešťastia sú vnímané ako súčasť bežného života ľudí. Cavender a Kahane (2009, s.130) v tejto súvislosti poukazujú na skutočnosť, že „poverčiví ľudia ignorujú fakty tohto druhu a venujú pozornosť len dôkazom na podporu svojich poverčivých presvedčení.“ Tu možno opäť nadviazať na iracionalitu na pozadí poverčivých presvedčení, pričom práve prirodzená iracionalita „sa opiera na jednej strane o nedokázateľné domnienky a rozličné nerealistické túžby, a na druhej strane o bežné chyby myslenia, ako je napríklad nadmerné zovšeobecňovanie, čierno-biele videnie, alebo výberová abstrakcia,...“ (Kondáš, Kordačová 2000, s.10-11).

1.3. Povery z pohľadu psychológie

V oblasti psychológie sa odborníci zamerali najmä na prepojenie povier a osobnosti. Uvádzame však len vybrané faktory, ktoré sa pomerne výrazne podieľajú na tom, či sú ľudia poverčiví a či povery zohrávajú istú úlohu v ich živote.

Významným prediktorom vo vzťahu k poverčivosti je najmä inteligencia (Vyse 1997), ktorú Stern (1921, in: Nákonečný 1998, s.100) „chápal ako všeobecnú schopnosť psychického prispôsobenia sa človeka novým životným podmienkam a úlohám“. V rámci tohto vzťahu prevláda tvrdenie, že poverčiví ľudia sú menej inteligentní ako tí, ktorí poverám neveria (Vyse 1997). Vyse (1997) zároveň uvádza, že viera v paranormálne javy súvisí aj so zníženou schopnosťou kriticky myslieť a logicky uvažovať.

Dôležitým aspektom osobnosti a nemenej známym pojmom v sociálnej psychológii, ktorý úzko súvisí s poverami, je *locus of control*, inými slovami ťažisko alebo lokalizácia kontroly. Tento koncept, ktorého autorom je Rotter, „hovori o schopnosti jednotlivca riadiť a ovplyvňovať priebeh udalostí a dianie vo svojom okolí“ (Kollárik a kol., 2008, s.370). Ľudia s interným locus of control sú presvedčení o vlastných schopnostiach ovplyvniť svoje správanie a eliminovať vplyv prostredia (Kollárik a kol., 2008). Pre poverčivých ľudí je typická práve externá lokalizácia kontroly (locus of control), a tak životné situácie a dianie okolo nich zvyknú pripisovať neviditeľným, neovplyvniteľným silám a vonkajším okolnostiam (Vyse 1997) a vnímajú to ako dôsledok šťastia, náhody, či ako osud (Rotter 1966, in: Schippers, Van Lange). Ich vnímanie a prežívanie je v porovnaní s ľuďmi s interným locus of control odlišné najmä v tom, že „mnohé z toho, čo sa im stane, či už je to dobré alebo zlé, sa stane im, nie kvôli nim“ (Vyse 1997, s.50).

Jednou z tém, ktorá je taktiež predmetom záujmu odborníkov, je vzťah poverčivosti a psychologických kategórií, akými sú *optimizmus* a *pesimizmus*. Optimistickí ľudia vnímajú život pozitívne a očakávajú, že život im prinesie to dobré (Burke 2006), zatiaľ čo u pesimistov je to naopak. „Je možné, že pesimistickí jednotlivci (ktorí sú pravdepodobne viac „externí“)

sa môžu často ocitať v situáciách, ktoré sú vnímané ako mimo ich kontroly“ (Rudski 2004, s.313-314). V spojitosti nielen s lokalizáciou kontroly (locus of control), ale i so samotnou osobnosťou človeka je zaujímavé zistenie, že existuje spojenie medzi interným miestom riadenia a optimizmom, rovnako ako aj medzi externým miestom riadenia a pesimizmom (Dember et al, 1989, in: Rudski 2004). Rudski (2004) vo svojej štúdii navyše zistil, že existuje signifikantná korelácia medzi poverami a pesimizmom. Na základe týchto zistení možno predpokladať, že práve u pesimistických ľudí bude väčšia pravdepodobnosť, že budú poverám veriť a podriadia im aj svoj život.

To, čo človeka vedie k tomu, aby sa v živote riadil poverami, je často práve strach z neistoty a bezvýhodiskovosť. Epstein (in: Vyse 1997) chápal poveru ako systém presvedčení a viery, ku ktorému sa ľudia uchýľujú vtedy, keď sa cítia bezmocní pri riešení kritických životných udalostí. V tejto súvislosti možno nadviazať na prepojenie pesimizmu a poverčivosti, keďže pesimistickí ľudia nielenže často strácajú nad situáciou kontrolu, ale najmä v neistých situáciách majú tiež tendenciu očakávať, že sa stane niečo zlé. Podstatou mnohých povier je práve snaha vyhnúť sa nešťastným situáciám (Vyse 1997). Napriek tomu však existujú výnimky, kedy motivačným činiteľom nie je strach. Príkladom sú povery hráčov (gamblerov), ktorých motivátorom je skôr vidina výhry ako strach z prehry (tamtiež). Samotné druhy povier a ich kategorizácie si priblížime v nasledujúcej časti.

1.4. Kategorizácie povier

Mnohí autori nazerajú na problematiku poverčivosti z rôznych uhlov. Vznikajú tak odlišnosti najmä v otázke, aké druhy povier v skutočnosti existujú a ako ich kategorizovať.

Jahoda (1969) uvádza nasledovné 4 typy:

1. *povery ako súčasť kozmológie a uceleného pohľadu na svet*
2. *iné povery zdieľané spoločnosťou*
3. *okultizmus vo vzťahu k jednotlivcovi*
4. *osobné povery*

Prvá skupina povier sa týka širšieho tradičného pohľadu na svet, v rámci ktorého sa oddeľuje náboženstvo od povier a vytvára sa tu priestor pre argumentáciu o tom, čo by malo byť zahrnuté alebo vynechané (Jahoda 1969). Zahŕňa rôzne formy pohanského náboženstva, ktoré sa prioritne spájajú s mágiou a čarodejníctvom.

Druhá skupina pozostáva zo systému myšlienok a presvedčení, ktoré sa do dnešnej doby dostali ich odovzdávaním cez tradície. „Mnohé sa týkajú šťastia a nešťastia, ako i znamení alebo zvyklostí, ktoré údajne prinášajú ochranu. Príkladom môže byť rozbitie zrkadla, sypanie soli, podkovy, studne priani, klopanie na drevo, prívesky, talizmany

a podobne (Jahoda 1969, s.13). Taktiež sem možno zaradiť aj povery spojené s významnými životnými udalosťami, akými sú narodenie, krstiny, svadba, či smrť (Vyse 1997).

Ďalšia skupina je tvorená skúsenosťami jednotlivcov s okultizmom. Tieto skúsenosti sa bezprostredne týkajú najmä paranormálnych javov, akými sú mimozmyslové vnímanie a komunikácia s mŕtvymi (Vyse 1997). Najmä problematike mimozmyslového vnímania (extra - senzorickej percepcii) venovala vedecká komunita značnú pozornosť (Vyse 1997), avšak stále sa v nej nájdu nielen tí, ktorí túto teóriu uznávajú, ale tí, ktorí ju odmietajú (Jahoda 1969). Do tejto skupiny tiež možno zaradiť skúsenosti s duchmi, strašidelnými domami, strašidlami, či predtuchy spojené s katastrofami a smrťou.

Poslednou skupinou sú osobné povery. Ide o presvedčenia a rituály individuálne pre každého človeka bez toho, aby boli prijaté a zdieľané aj spoločnosťou. Inými slovami, to, čo danému človeku prináša šťastie, nemusí prinášať šťastie aj niekomu inému. Príkladom zo života sú šťastné perá, tričká, čísla súvisiace s dátumom narodenia, ale i rôzne rituály prinášajúce jednotlivcovi šťastie. Do tejto skupiny možno teda zaradiť šťastné, či nešťastné farby, dni, veci, či dokonca miesta (Jahoda 1969). Práve v rámci tejto skupiny však možno poukázať na silu presvedčení, keďže v mnohých prípadoch šťastie spojené s danou vecou závisí práve od miery, do akej sme o ňom sami presvedčení.

Problematike kategorizácie povier sa tiež venoval aj Peterson (1978: in: Žeželj, Pavlovič, Vladisavljevič, Radivojevič 2009), ktorý povery kategorizuje nasledovne:

- *Viera v nešpecifikované zlé dôsledky* (prejsť pod rebríkom, čierna mačka vám skríži cestu, rozbitie zrkadla)
- *Viera v nešpecifikované pozitívne dôsledky* (nájsť štvorlístok, vidieť kominára, atď.)
- *Účasť v ochranných rituáloch* (poľkať niekoho vodou, zaklopať na drevo, atď.)
- *Viera v konkrétne dôsledky* ("Ak vás svrbí dľaň, peniaze k vám prichádzajú", "Ak vás svrbí nos, budete mať s niekým hádku", atď.)

Grimmer a White (1992, in: Rudski, 2003) sa zaoberali nekonvenčnými poverami, ktoré rozčlenili do niekoľkých kategórií:

- „popular science“ (UFO)
- *tradičné náboženstvo / viera* (anjeli)
- *alternatívna medicína*
- *predpovedanie budúcnosti* (astrológia, numerológia)
- *PSÍ* (telepatia, jasnovidectvo)

V rámci kategorizácie povier je sporným bodom najmä viera v paranormálne javy. Rozdiel spočíva v tom, že paranormálne javy sa týkajú najmä paranormálnych osôb, t.j. čarodejníc a duchov, a schopností, akými je napríklad telepatia (Rice 2003, in: Lindeman, Aarnio 2006). Samotné povery sa, naopak, týkajú najmä rituálov, talizmanov a viery na znamenia (Keinan 2002, in: Lindeman, Aarnio 2006). Rovnako spornou otázkou v rámci kategorizácie povier je aj náboženstvo. Z pohľadu mnohých autorov, ako i z nášho pohľadu,

náboženstvo medzi povery nepatrí, práve naopak, vytvára skôr akúsi samostatnú kategóriu. Niektorí autori však uplatňujú odlišný prístup a v rámci skúmania fenoménu povery do svojich klasifikácií náboženstvo zaraďujú. Príkladom takého prístupu sú *Johnston, deGroot a Spanos* (1995 In Rudski, 2003), ktorí definovali 4 podstatné dimenzie viery v spojitosti s:

- paranormálnymi javmi
- náboženstvom
- poverčivosťou
- zvláštnymi formami života.

Delacroix a Guillard (2008) uskutočnili prieskumnú kvalitatívnu štúdiu, ktorej cieľom bolo okrem lepšieho pochopenia koncepcie povier i vytvorenie zoznamu presvedčení a prejavov správania vo vzťahu k poverám. Podľa nich (2008, s.5) „povera spočíva v neopodstatnenom polovičnom presvedčení, že určité skutočnosti (vonkajšie nekontrolovateľné udalosti alebo interné činnosti) alebo predmety môžu niesť šťastie alebo nešťastie, alebo byť znameniami budúcich pozitívnych alebo negatívnych udalostí“. Polovičné presvedčenie (pozn. z angl. *half - belief*) súvisí s tým, že ľudia, ktorí poverám v skutočnosti neveria, sa zároveň zdráhajú priznať, že tomu tak je. V rámci vytvoreného zoznamu presvedčení a prejavov správania spojených s poverami definovali nasledovné štyri kategórie:

- *viera v príslovia a porekadlá*
- *mágia, magické myslenie a rituály*
- *interpretácia udalostí ako znamení*
- *viera v šťastné dátumy a talizmany*

Z kategórií povier však vylúčili paranormálne javy (mimozemský život, čarodejníctvo, duchovia, spiritualizmus), náboženstvo a astrológiu.

1.5. Meranie poverčivosti

Prvým pokusom, pri ktorom sa sledovalo poverčivé správanie, bol Skinnerov pokus s hladnými holubmi, ktoré boli kŕmené v náhodných situáciách, avšak v pravidelných 15 sekundových intervaloch (Vyse 1997). Holuby si po istom počte opakovaní začali prísun potravy spájať so svojim správaním, a tak každý z nich mal svoj rituál: jeden chodil do kruhu, ďalší poskakoval na jednej nôžke, a pod. (Jahoda 1969, Vyse 1997). Holuby, podobne ako dnes ľudia, verili, že určitým správaním môžu ovplyvniť to, čo sa stane.

Jeden z prvých dotazníkov, ktorý bol zameraný na paranormálne presvedčenia (*Paranormal Belief Scale*), vytvorili *Tobacyk a Milford* (1983, in: Rudski 2003) a pozostával zo siedmich subškál: tradičné náboženské presvedčenia, psi, čarodejníctvo, povery, spiritualizmus, zvláštne formy života a predvídanie. V tejto súvislosti uvádzame definovanie fenoménu psi ako „procesu výmeny informácií alebo energie, ktorý nie je bežne vysvetlitelný

v pojmoch známych vede“ (Atkinson et al., 2003 s.222). Medzi fenomény psi Atkinson et al. (2003) zaraďujú mimozmyslové vnímanie (telepatiu, jasnovidectvo, veštenie) a psychokinézu. Tobacyk (2004) neskôr predkladá revidovanú verziu tohto dotazníka (R-PBS), ktorá obsahuje (namiesto pôvodných 25 položiek) 26 položiek, zmenu z pôvodnej 5-stupňovej na 7-stupňovú hodnotiacu škálu a zmenené položky v troch subškálach: predvídanie, čarodejníctvo a zvláštne formy života. Táto revidovaná verzia by mala „zlepšiť reliabilitu a validitu, zredukovať obmedzenia v rozsahu a zvýšiť medzikultúrnu validitu v meraní paranormálnych predstáv v západných kultúrach“ (Tobacyk, 2004 s.98). Jednou zo siedmich subškál *Paranormal Belief Scale* bola subškála poverčivosti, ktorá obsahovala tri položky týkajúce sa negatívnych povier (Wiseman & Watt, 2004). Wiseman a Watt predstavili v roku 2004 „novú škálu s dvoma rozmermi, a to: pozitívne poverčivé správania ("Hovoríte držím palce alebo dokonca držte palce;?" Zvyknete zaklopať na drevo?, Nosíte niekedy talizman?) a negatívne poverčivé správanie (vyhýbať sa prejdeniu pod rebríky, rozbiť zrkadlo, byť poverčivý s číslom 13)“ (in: Žeželj et al., 2009 s.114).

Sumaranjitha a Sreedhar (1992, in: George, Sreedhar 2006) vytvorili inventár nepodložených presvedčení (*Study of Beliefs*), ktorý pozostával zo 120 položiek vo forme výrokov a prostredníctvom ktorého možno merať iracionálne presvedčenia v nasledovných piatich oblastiach:

- prekliatie, vyhýbanie sa nešťastiu a strach (prekliatie)
- duša, duchovia, náboženstvo a vyvolávanie duchov (duša)
- znamenia, predtuchy, mimozmyslové skúsenosti a nadprirodzené sily (znamenie)
- astrológia, fyziognómia a veštenie z ruky (astrológia)
- predsudky a chybné zovšeobecnenie (predsudok).

Úlohou participantov je vybrať a označiť jednu z troch alternatív vo vzťahu k danému výroku („verím“ s hodnotou skóre 3, „pochybujem“ s hodnotou skóre 2, „neverím“ s hodnotou skóre 1), pričom najvyššia pozitívna hodnota skóre je 360.

Rudski (2003 s.434-435) pre účely svojho výskumu využil dotazník pozostávajúci z 28 položiek, z ktorých vytvoril šesť faktorov: „náboženské presvedčenia (anjeli, Boh, biblické zázraky, atď.), tradičné povery (čierna mačka, číslo 13, horoskopy, svojrázne rituály, atď.), viera v psi (predvídanie, astrológia, reinkarnácia, tarot, telepatia, atď.), alternatívne formy života (návšteva mimozemskej civilizácie a únos, telekinéza, atď.), duchovia (duchovia, komunikácia s mŕtvymi) a iracionalita spojená so splnom“. Participanti mali najskôr za úlohu vyplniť dotazník týkajúci sa fiktívnych charakterov (najskôr muža, následne rovnako i ženy), ktorých iní ľudia považovali za poverčivých. Úlohou participantov bolo priradiť k jednotlivým položkám hodnotu na škále od 1 („úplne nesúhlasím“) po 7 („úplne súhlasím“) na základe toho, ktorých položiek sa poverčivosť fiktívnych charakterov, resp. mužov a žien, podľa ich názoru týka. Po vyplnení tohto dotazníka pokračovali participanti v ďalšom dotazníku, ktorý bol tento krát zameraný na ich osobné presvedčenia vo vzťahu k poverám, resp. k uvedeným 28 položkám. V tomto dotazníku uviedli okrem pohlavia, veku, aj mieru, nakoľ-

ko si myslia, že sú poverčiví (Rudski 2003, s.434). Pre zaujímavosť uvádzame, že na základe výsledkov tohto prieskumu „participantí pripisovali najväčší význam spoločensky odovzdávaným presvedčeniam (čierna mačka, zajačia labka) alebo svojráznym rituálom spojeným so šťastím a náhodou, následne paranormálnym presvedčeniam (duchovia), spiritualizmu (reinkarnácia), alebo psí (telepatia)“ (Rudski 2003, s.441). Z výsledkov taktiež vyplynulo, že „náboženské presvedčenia podľa hodnotenia participantov nepopisujú poverčivé osoby“ (Rudski 2003, s.441).

Jedným z cieľov už spomenutej výskumnej štúdie autoriek *Delacroix* a *Guillard* (2008) bolo tiež vytvoriť škálu na meranie poverčivosti, ktorá nakoniec obsahovala 27 položiek v piatich dimenziách (presvedčenia týkajúce sa šťastia, presvedčenia spojené s nešťastím, viera v osud, magické myslenie a obranný pesimizmus).

Žeželj et al. (2009) sa pokúsili vytvoriť najucelenejšiu škálu poverčivosti, ktorá by merala poveru vo vzťahu k presvedčeniu a správaniu a overiť ju v praxi. Výsledky ich výskumu vo vzťahu ku štruktúre povery ako javu hovoria, že „hoci je tu všeobecná tendencia k poverčivým presvedčeniam a správaniu, je možné rozlíšiť tri aspekty, týkajúce sa tejto všeobecnej tendencie, a to: "zlé dôsledky", "dobré dôsledky", a "veštenie".

Dostupná literatúra však naznačuje, že otázka, čo sú alebo nie sú povery je veľmi všeobecná a nie je ľahké vymedziť, čo možno za povery považovať, a čo nie. Existujúce teórie nie sú natoľko rozpracované, aby mohli byť vnímané ako jednotné teoretické koncepcie. Naopak, majú skôr charakter klasifikačných teórií. Seley (1967) predkladá tvrdenie, že podstatou klasifikácie je rozlíšiť menšie celky charakteristické pre väčší celok a na základe zistenia istej pravidelnosti spojiť najväčší počet faktov čo možno najjednoduchším spôsobom. „...klasifikáciou môže dôjsť k formulácii teórie, ktorá vnáša poriadok do skúmaných javov a na základe ktorej môžeme predpovedať budúce deje“ (Seley 1967, s.367). Ak je teda niekto poverčivý, môžeme očakávať určité deje, čím možno postupne zlepšovať schopnosť predvídať následné správanie. V nasledujúcej časti predkladáme vybrané zložky, prostredníctvom ktorých možno bližšie preskúmať problematiku povier a poverčivosti.

1.6. Vybrané zložky poverčivosti

Poverčivosť môže mať rôznu podobu a možno ju posudzovať na základe kategórií, ako sú horoskopy, viera v magické predmety a čísla, komunikácia s mŕtvymi, či viera v mimozemskú existenciu. Možno ich označiť za tzv. zložky poverčivosti, prostredníctvom ktorých možno u ľudí identifikovať prejavy poverčivého správania a považovať ich tak za poverčivých. Torgler (2007) vo svojej štúdii zameranej na determinanty poverčivosti upriamil svoju pozornosť na trojicu povier (horoskopy a znamenia hviezd /numerológia, veštcov a privesky prinášajúce šťastie). Analyzoval, čo utvára u jednotlivca presvedčenie, či akúsi vieru v to, že „horoskopy a hviezdy môžu ovplyvniť jeho budúcnosť, že veštcovia môžu budúcnosť vidieť a privesky môžu priniesť šťastie“ (Togler 2007, s.729). Existuje však viacero fo-

riem, ktoré sa navzájom nevyklučujú, naopak, môžu sa navzájom kumulovať. V našej práci uvádzame sedem vybraných zložiek poverčivosti, ktoré sú vybrané na základe dostupnosti dát získaných z predchádzajúceho výskumu. Hoci sú pohľady na danú problematiku a jej spracovanie rozmanité, my budeme sledovať poverčivosť a jej rozšírenosť práve cez sedem vybraných zložiek. Najskôr však prinášame súčasné poznatky o jednotlivých vybraných zložkách poverčivosti.

Veštenie

Veštenie je definované ako „praktika, ktorá vychádza z multidimenzionálneho pohľadu na svet, zahŕňajúca ľudskú interakciu so 'skrytými' formami inteligencie, ktorej môžu byť priradené rôzne epitetá, ako 'boh', 'duša' alebo 'duchovno'; vo všetkých prípadoch znamenajúca a) autoritatívny alebo objasňujúci duchovný alebo psychický vzťah s ohľadom na praktiku, a b) základný kozmologický referenčný rámec“ (What is Divination, 2012, para.1). Spôsoby veštenia sú naozaj rôznorodé. Najbežnejšími spôsobmi vykladania budúcnosti, uvedenými aj v tejto práci, sú veštenie z kariet (kartomantia), veštenie z rúk (chiromantia), či veštenie zo snov (oneiromancia). V priebehu dejín ľudstva sa objavovali rôzne spôsoby veštenia, ako napríklad veštenie z ohňa (pyromantia), z magických kruhov (gyromantia), mystické veštenie z náhle vrhnutej hliny alebo piesku (geomantia), veštenie z letu vtákov (auspicum, oiomancia), či dokonca z vnútornosti zvierat (hieromantia), najmä z pečene obetovaného zvierata (haruspíciium). Menej známym spôsobom veštenia je napríklad veštenie z vrások na čele (metoposkopia). Odborné termíny jednotlivých spôsobov, ako i samotné spôsoby veštenia, sú uvedené z Veľkého slovníka cudzích slov.

Horoskopy

„Zostavovanie horoskopov spočíva v zaznamenávaní polohy astrologických objektov vzhľadom k nebeskej klenbe a k zemskému horizontu“ (Libovický 1994, s.42). Mnohé výskumy (Fichten, Sunerton 1983, Clarke 1996, King 1995, in: Blackmore, Seebold 2001) poukazujú najmä na vplyv horoskopov na osobnosť človeka.

Blackmore a Seebold (2001) vo svojej štúdií skúmajúcej vplyv horoskopov na vzťahy žien uvádzajú, že horoskopy môžu nielen ovplyvniť správanie žien, ale viera v astrológiu môže dokonca potenciálne obmedziť ich osobný rozvoj a ich vlastnú kontrolu v najosobnejších aspektoch života. Ľudia však majú tendenciu hľadať odpovede v astrológii najmä vtedy, ak majú osobné problémy alebo sú v stresujúcom prostredí a v neistote (Sugarman, Impey, Buxner, Antonellis 2011). Hoci je astrológia najstaršou formou veštenia, nesie však v sebe veľa nejasností aj medzi samotnými astrológmi, a tak ich tvrdenia nemožno jednoznačne označiť za pravdivé (Libovický 1994). Vieru v astrológiu a veštenie však podľa Torglera (2007, s.715) možno považovať za „inštitucionalizovanú formu povier“.

Magické číslo 13

Hoci môže byť číslo trinásť pre niekoho šťastným číslom, vo všeobecnosti sa však trinásťka považuje za číslo nešťastné. Najčastejšie sa však s magickou trinásťkou spája práve piatok trinásteho, ktorý je označovaný za nešťastný deň. Torgler (2007) v tejto súvislosti hovorí o častejšej nehodovosti na cestách práve v piatok trinásteho. Vysvetľuje to však tým, že presvedčenie jednotlivcov, že tento deň je pre nich skutočne nešťastným, ovplyvňuje následne ich správanie. „Vodiči môžu byť viac neistí, nervózni a úzkostliví, a preto jazdia menej opatrne“ (Torgler, 2007, s. 716). Poverčiví vo vzťahu k piatku trinásteho sú dokonca aj študenti. Na základe výsledkov prieskumu Lewisa a Gallagera (2001 In Torgler, 2007) sa ukázalo, že takmer 31% študentov by uprednostnilo iný termín testu, ako v piatok trinásteho. Magické číslo 13 má svoj vplyv aj na sféru obchodu. Delacroix & Guillard (2008) vo svojej práci uvádzajú, že Spojené štáty vykazujú v oblasti obchodu niekoľkomiliónové straty ročne práve z toho dôvodu, že ľudia nechcú ísť v piatok trinásteho do práce. Niektoré americké hotely dokonca nemajú trinásť poschodie (Delacroix & Guillard, 2008, Torgler, 2007).

Urieknutie

Urieknutie je spomedzi nami vybraných zložiek poverčivosti jedinou takpovediac ľudovou poverou, ktorá však nestráca na význame ani v súčasnosti. Urieknutím sa rozumie, ak „nenávisťná osoba odčerpáva vašu energiu, svoju negatívnu vysiela k vám a zlá energia sa prilepí na vašu auru a blokuje váš príjem pozitívnej energie...Urieknuť sa dá nielen pohľadom ale i slovom“ (O urieknutí, 2012, para.1). Následne sa môže prejaviť malátnosťou, únavou, chorľavosťou, bolesťou hlavy, nevoľnosťou, či dokonca zvracaním a hnačkou. Urieknutie teda možno označiť za akúsi magickú príčinu chorôb (Belko 1997).

Na ochranu pred urieknutím, ale i pred ďalšími nepriaznivými vplyvmi okolia, sa využívajú rôzne amulety. Najbežnejším ochranným prostriedkom pred urieknutím, využívaným nielen v ľudovej mágii, ale i v súčasnej modernej dobe, sú práve červené šnúrky, ozna-

čované tiež ako kabbalah náramky. Predstavujú druh židovskej mystiky a ich majiteľom prinášajú dobré zdravie, šťastie a prosperitu (The Secret World of Kabbalah Bracelets 2012, para.1).

Magické predmety a talizmany

Magické predmety môžu mať rôznu podobu. Za magické predmety, či nástroje, možno považovať rôzne talizmany, kamienky, špirály, kyvadielka, či rôzne osobné predmety, o ktorých sme presvedčení, že nám prinášajú šťastie. Často majú tiež podobu rôznych príveskov alebo náramkov. Magické predmety, konkrétne prívesky prinášajúce šťastie, si na rozdiel od iných zložiek poverčivosti, akými sú horoskopy, či veštenie, nevyžadujú interakciu medzi dvoma stranami (Torgler 2007). Jednotlivec nepotrebuje spolupracovať s niekým ďalším len z toho dôvodu, aby sa naplnilo jeho očakávanie a aby sa dočkal finálneho efektu. Svojím spôsobom ide teda o individuálny typ povery, ktorý nezávisí od všeobecného presvedčenia iných ľudí, ale je založený na individuálnom presvedčení a viere jednotlivca.

Je tiež dôležité rozlišovať medzi amuletmi a talizmanmi. Zatiaľ čo amulety slúžia ako pasívna ochrana, talizmany sú „aktívne objekty prinášajúce zmeny pre jeho majiteľa v súlade s jeho vôľou a zámermi“ (Paunesku 2005, s.2).

Komunikácia s mŕtvymi

Komunikácia s mŕtvymi patrí do kategórie paranormálnych javov. Ľudia sa často snažia spojiť so svojimi zosnulými príbuznými najmä v snahe nájsť odpoveď na ich nezodpovedané otázky. Najbežnejšími spôsobmi komunikácie s mŕtvymi je napríklad automatické písmo, písanie prostredníctvom špiritistickej tabuľky, klopanie (Hyslop 2003), či hýbanie predmetmi. Jednou z možných foriem je tiež komunikácia prostredníctvom média, ktoré je definované ako „fyzické zosobnenie nehmotnej osoby“ (Hyslop 2003, s.76). Paranormálny zážitok, ktorý umožňuje kontakt medzi človekom a osobou z duchovného sveta, sa nazýva channeling (Communication 2012). Channeling však možno označiť za klamlivo jednoduchú, ale nie veľmi bezpečnú metódu na spojenie sa s duchovným svetom, či na prijímanie informácií (Communication 2012). Psychológovia dokonca „fušovanie“ do nadprirodzených vecí označujú za príčinu mnohých psychických problémov.

Viera v existenciu mimozemskej civilizácie (UFO)

Hoci v súčasnosti neexistuje priamy a relevantný dôkaz o existencii života mimo Zeme, „prieskumy širokej verejnosti na Západe uvádzajú, že až 50% ľudí verí, že mimozemský život existuje“ (Gallup, Newport 1991, Genta 2007, in: Swami, Pietschnig, Stieger, Voracek

2011 s.647). Mnohé štúdie dokonca uvádzajú, že v existenciu mimozemskej civilizácie veria viac muži ako ženy (Goode 2000, Irwin 1993, Patry Pelletier 2001, Rice 2003, in: Swami et al. 2011), avšak výsledky štúdie Swami et al. (2011) toto tvrdenie nepotvrďujú. Swami et al. (2009, in: Swami, Pietschnig, Stieger, Voracek 2011) tiež vytvorili škálu na meranie presvedčení o existencii mimozemského života (*The Extraterrestrial Beliefs Scale*), pozostávajúcu z 23 položiek a troch dimenzií (návštevnosť mimozemšťanov na zemi a krytie tohto faktu vládou, výskum vedcov a všeobecné presvedčenia o existencii mimozemského života).

1.7. Sociodemografické činitele vo vzťahu k poverčivosti

Zistenia zo štúdie Torglera (2007) naznačujú, že v rámci determinantov poverčivosti zohrávajú významnú úlohu socioekonomické, ale i sociodemografické podmienky.

Pohlavie. Pohlavie je jedným z najvýraznejších a najskúmanejších sociodemografických ukazovateľov vo vzťahu k poverám. Zistenia mnohých štúdií dokazujú, že ženy sú poverčivejšie ako muži (George, Sreedhar 2006, Torgler 2007) a ich presvedčenie, či viera v paranormálne javy, sú silnejšie ako u mužov (Vyse 1997).

Vek. Silný analytický vplyv na poveru má okrem pohlavia aj vek (Torgler 2007). Galupov prieskum ukázal, že dospelí mladší ako 30 rokov boli viac poverčiví ako staršie vekové skupiny (Vyse 1997). „Vyšší vek teda koreluje s nižším stupňom poverčivosti“ (Torgler 2007, s.729) a starší ľudia sú zároveň v oblasti týkajúcej sa povier skeptickejší ako mladí ľudia (Vyse 1997). Napriek tomu, že mnoho ďalších výskumov potvrdzuje tieto tvrdenia, v súčasnosti neexistuje žiadne všeobecné a záväzné tvrdenie, ktoré by jednoznačne definovalo vzťah medzi vekom a poverčivosťou (Vyse 1997).

Vzdelanie. Hoci vzdelanie nezaručuje akúsi imunitu pred poverčivosťou (Vyse 1997), existuje však tendencia, že vyššie vzdelanie vedie k štatisticky významnejšej nižšej miere poveru/poverčivosti (Torgler 2007). Možno očakávať, že vyššie vzdelanie najmä v oblasti vied smeruje ku kritickému usudzovaniu a väčšiemu skepticizmu (Vyse 1997), a tým i k nižšej miere poverčivosti. Otis a Alcock (1982, in: Vyse 1997, s.39) potvrdzujú toto tvrdenie výsledkami ich štúdie zameranej na presvedčenia o nadprirodzených javoch u študentov, profesorov a zástupcov širokej verejnosti, v rámci ktorej zistili, že „profesori boli skeptickejší ako študenti, pričom študenti vykazovali rovnaký stupeň viery v nadprirodzené javy ako široká verejnosť“. Zaujímavosťou je, že spomedzi sociálnych vied sú najviac skeptickí práve psychológovia (Vyse 1997).

Iné sociodemografické činitele. Torgler (2007) vo výsledkoch svojej štúdie uvádza, že ovdovelí, rozvedení a ľudia žijúci oddelene majú tendenciu byť poverčivejší ako ľudia, ktorí sú nezadaní. Taktiež sa ukázalo, že „nezamestnaní sú poverčivejší ako ľudia pracujúci na plný úväzok“ (Torgler 2007, s.729).

1.8. Ciele výskumu

Cieľom našej práce je zmapovať rozšírenosť poverčivosti v dvoch rovinách, v rovine jednotlivých zložiek poverčivosti a v rovine celkovej poverčivosti. Ďalej, ukázať vzťah poverčivosti k vybraným sociodemografickým ukazovateľom, akými sú pohlavie, vek, vzdelanie, veľkosť bydliska a národnosť. Rovnako nás bude zaujímať, do akej miery koreluje dôvera v horoskopy a veštenie s osobnou skúsenosťou participantov, prípadne či horoskopy a veštenie participantí aplikujú do svojho života. Tento cieľ budeme napĺňať buď verifikáciou sformulovaných hypotéz alebo odpoveďami na nasledujúce výskumné otázky.

Výskumné otázky a hypotézy

Výskumné otázky a hypotézy vo vzťahu k celkovej poverčivosti a sociodemografickým činiteľom:

VO1: Aká je distribúcia poverčivosti v skúmanej populácii?

H1: Predpokladáme, že ženy sú poverčivejšie ako muži (George, Sreedhar 2006, Torgler 2007).

H2: Predpokladáme, že vek záporne koreluje s poverčivosťou (Torgler 2007).

H3: Predpokladáme, že výška vzdelania je v nepriamej úmere k poverčivosti (Torgler 2007).

VO2: Je veľkosť bydliska diferencujúcim činiteľom poverčivosti?

VO3: Je národnosť činiteľom, ktorý diferencuje poverčivosť?

Výskumné otázky a hypotézy vo vzťahu k vybraným zložkám poverčivosti a sociodemografickým činiteľom:

VO2: Aký je vzťah medzi jednotlivými zložkami poverčivosti a sociodemografickými činiteľmi?

H4: Predpokladáme, že miera dôvery v styk s mimozemskými civilizáciami negatívne koreluje so vzdelaním participantov (Swami, Pietschnig, Stieger, Voracek 2011).

Výskumné otázky a hypotézy vo vzťahu k horoskopom:

VO3: Aký je percentuálny podiel participantov, ktorí horoskopy čítajú, zároveň im dôverujú a ktorí sa nimi aj riadia?

Výskumné otázky a hypotézy vo vzťahu k vešteniu:

VO4: Aké formy veštenia participanti uprednostňujú?

2. Metódy

Náš výskum z empirického hľadiska predstavuje sekundárnu analýzu dát. Dáta, ktoré sme zahrnuli do výskumu, boli vyzbierané v rámci projektu „Analýza religiozity katolíkov na Slovensku“. Projekt pripravil a realizoval výskumný tím Katedry sociológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.

Zber dát sa uskutočnil v roku 2007 formou štandardizovaného rozhovoru prostredníctvom študentov Katedry sociológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Spoľahlivosť daných anketárov bola otestovaná porovnaním s viacerými predošlými výskumami. Aplikácia metódy zberu dát bola veľmi spoľahlivá.

Základný súbor tvoria obyvatelia Slovenska vo veku 18 až 60 rokov. Participanti do výskumu boli vybraní na základe reprezentatívneho výberu podľa 6 kvót: pohlavie, vek, vzdelanie, národnosť, veľkosť obce a kraj. Výberový súbor predstavuje 2020 respondentov.

2.1. Závisle premenné

Z dostupných premenných sme po starostlivom zvážení vybrali týchto sedem empirických ukazovateľov (zložiek) poverčivosti:

- Predpoveď budúcnosti, veštenie
- Horoskopy
- Magické číslo 13
- Urieknutie dieťaťa
- Magické nástroje
- Komunikácia s mŕtvymi
- Styk s mimozemskými civilizáciami

Ukazovatele v operacionálnej forme predstavovali dichotomické premenné (verí/neverí).

2.2. Nezávisle premenné

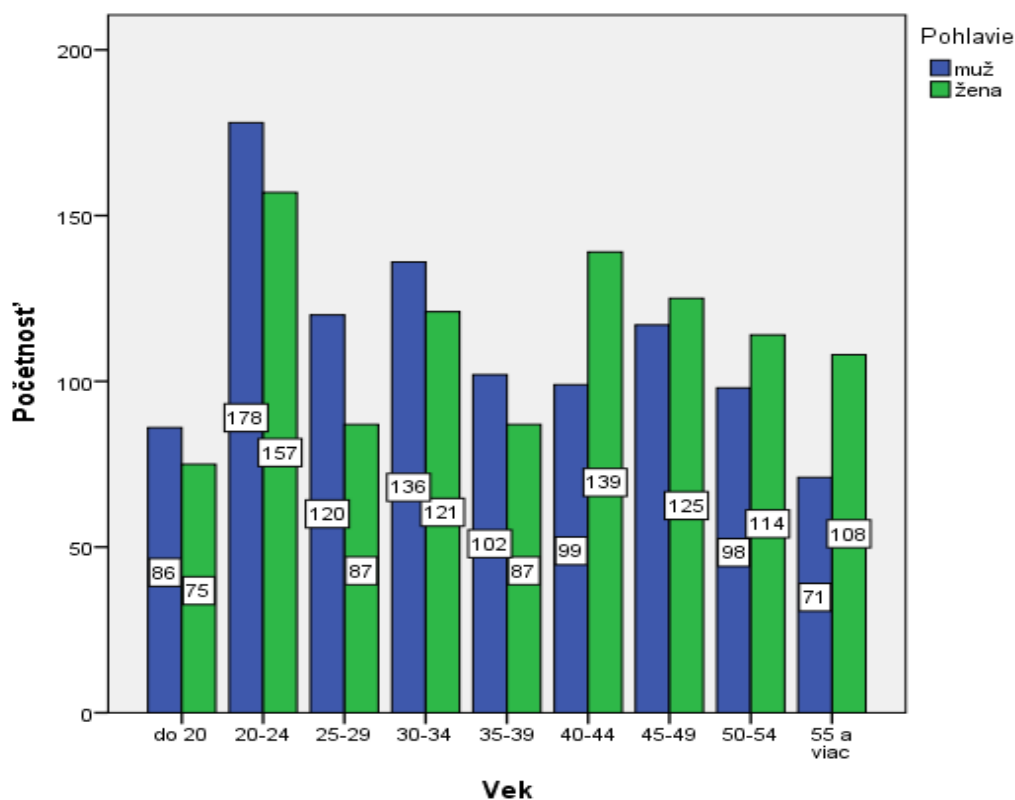
Ako činitele (nezávisle premenné) poverčivosti sme vybrali premenné: pohlavie, vek, vzdelanie, rodinný stav, národnosť, vierovyznanie a veľkosť bydliska. Vo výskumnej vzorke je 1007 (49,9%) mužov a 1013 (50,1%) žien. Distribúcia podľa vekových kategórií je uvedená v Tabuľke č.1. Skladbu vzorky podľa pohlavia a veku ukazuje stĺpcový Graf č.1. Skladba ostatných nezávislých premenných je uvedená v Prílohe A

Tab.1: Distribúcia podľa veku

		Počet	%
Vek	do 20	161	8,0%
	20-24	335	16,6%
	25-29	207	10,2%
	30-34	257	12,7%
	35-39	189	9,4%
	40-44	238	11,8%
	45-49	242	12,0%
	50-54	212	10,5%
	55 a viac	179	8,9%
Spolu		2020	100,0%

Graf 1: Rozdelenie početností podľa pohlavia

2.3. Konštrukcia indexu poverčivosti

Index poverčivosti vyjadruje celkový počet prejavov poverčivosti v jej zložkách. Je to teda sumačný index s teoretickým minimom rovným nule a s teoretickým maximom rovným hodnote sedem. Jeho vnútorná konzistentnosť je dostatočne veľká (Cronbachovo alfa =

0,66). Ako ukazuje Tabuľka č.2, podiel jednotlivých zložiek na konzistencii sumačného indexu je pomerne vyrovnaný a nie je potrebné žiadnu zložku z konštrukcie indexu vylučovať.

Tab.2: Podiel jednotlivých zložiek na konzistencii sumačného indexu

	a 1/	b 2/	c 3/	d 4/
Predpoveď budúcnosti z kariet, čítania z ruky	1,02	1,592	0,503	0,575
Horoskopy	1,13	1,905	0,331	0,632
Magická sila čísla 13	1,11	1,881	0,318	0,635
Urieknutie malého dieťaťa	0,96	1,751	0,282	0,654
Magické nástroje	1,08	1,706	0,461	0,593
Komunikácia s mŕtvymi	1,10	1,763	0,435	0,602
Styk s mimozemskými civilizáciami (UFO)	1,08	1,891	0,264	0,650

Legenda:

- 1/ priemerná hodnota škály bez položky v príslušnom riadku
- 2/ rozptyl škály, pri komponovaní ktorej je riadková položka vynechaná
- 3/ korigovaná korelácia medzi položkou a súhrnom
- 4/ koeficient reliability škály komponovanej bez položky uvedeného riadku

Distribúcia indexu poverčivosti má tvar obráteného „J“ (pozri Graf č. 2 v sekcii Výsledky). Na základe indexu poverčivosti sme vyrobili ordinálnu premennú – **stupeň poverčivosti** s variantmi:

1. Nepoverčiví (index poverčivosti je nulový)
2. Málo poverčiví (index poverčivosti je rovný jednej)
3. Stredne poverčiví (index poverčivosti je v rozpätí 2 - 4)
4. Veľmi poverčiví (index poverčivosti je v rozpätí 5 - 7).

2.4. Metódy použité v spracovaní dát

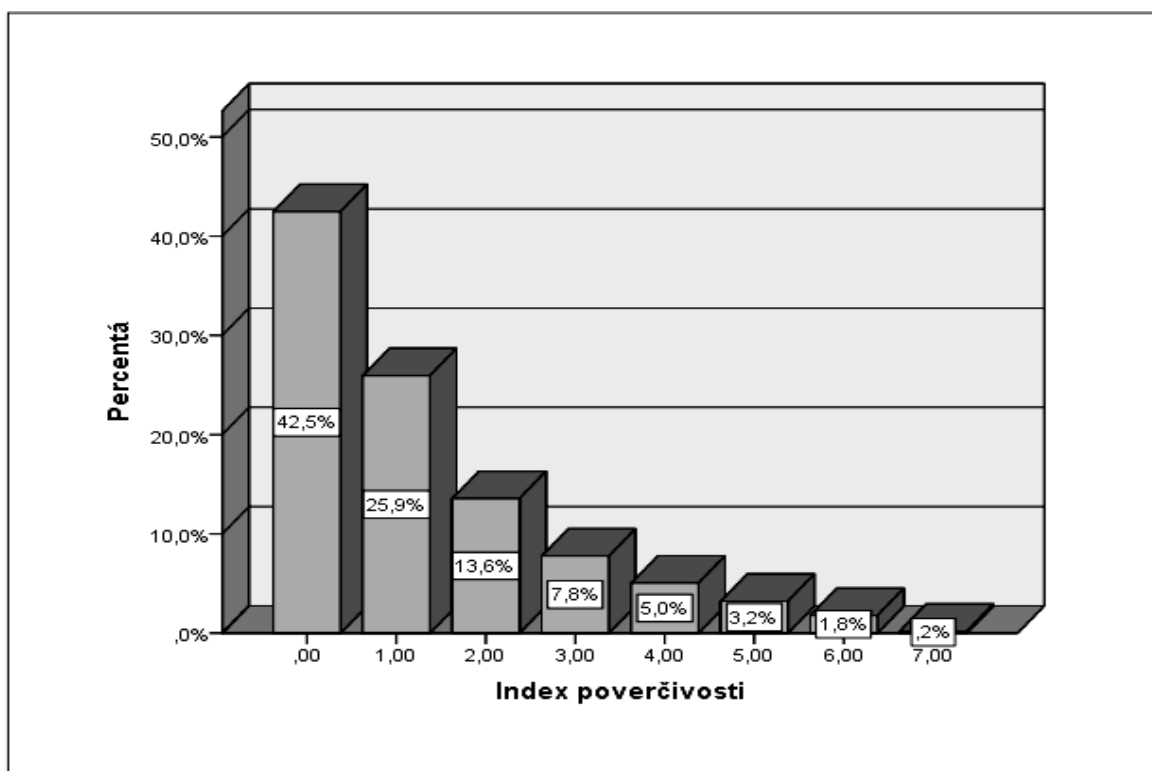
Z primárnych dát sme skonštruovali sumačný index poverčivosti. Konzistentnosť položiek sme zisťovali Cronbachovým koeficientom reliability (α). Pri analýze dát sme použili nasledujúce štatistické metódy a techniky (Ritomský 2008): frekvenčné a kontingenčné tabuľky, stĺpcové grafy, Medián, Chí-kvadrát test homogenity, Cramerov koeficient kontingencie (V) a Spearmanov koeficient poradovej korelácie. Získané dáta sme analyzovali štatistickým programom SPSS.

3. Výsledky

3.1. Index celkovej poverčivosti

V rámci skúmania problematiky poverčivosti sme si položili otázku, aká je distribúcia (index) celkovej poverčivosti na základe siedmych vybraných zložiek poverčivosti. Na rozdiel od mnohých psychologických premenných, krivka indexu poverčivosti je vzdialená od Gaussovej krivky a pripomína skôr tvar obráteného J (Graf č.2). Najvyššia percentuálna hodnota (42,5%) a zároveň i najväčší počet participantov (858) patrili skupine, u ktorej nebola zaznamenaná ani jedna z vybraných zložiek, resp. ukazovateľov poverčivosti. Aspoň jedna z vybraných zložiek poverčivosti bola zistená u 25,9% participantov. Všetkých sedem vybraných ukazovateľov poverčivosti však bolo prítomných iba u 2% participantov (Viď Príloha B – Tabuľka č.1).

Graf 2: Index celkovej poverčivosti

Tab.3: Rozdelenie participantov z hľadiska stupňa poverčivosti

		Počet	%
Stupeň poverčivosti	Nepoverčiví	858	42,5%
	málo poverčiví	524	25,9%
	stredne poverčiví	533	26,4%
	veľmi poverčiví	105	5,2%
Spolu		2020	100,0%

Na základe stupňa poverčivosti sa najpočetnejšou skupinou ukázala skupina nepoverčivých ľudí, ktorá tvorila takmer polovicu participantov (42,5%). Približne rovnako početnými skupinami sú skupiny málo poverčivých (25,9%) a stredne poverčivých ľudí (26,4%). Skupinu veľmi poverčivých ľudí však tvorilo len 5,2% participantov (Tabuľka č.3).

3.2. Poverčivosť podľa vybraných sociodemografických ukazovateľov

V súvislosti s distribúciou stupňov poverčivosti na základe pohlavia sme si stanovili hypotézu, že ženy sú poverčivejšie ako muži. Vzťah medzi stupňom poverčivosti a pohlavím, ako i ďalšími sociodemografickými znakmi, vyjadrený cez Cramerovo V, uvádzame v Prílohe B – Tabuľka č.3. Zistili sme, že muži a ženy sa v poverčivosti relatívne významne líšia (Cramerovo V = 0,11). Úroveň poverčivosti mužov vyjadrená mediánom distribúcie indexu poverčivosti (Mdn = 0,73) je nižšia než úroveň poverčivosti žien (Mdn = 0,96). Hodnoty mediánov distribúcie indexu poverčivosti vo vzťahu k ďalším sociodemografickým ukazovateľom uvádzame v Prílohe B - Tabuľka č.2a až 2f. Podiel nepoverčivých medzi mužmi je 46,5%, u žien je to len 38,5%. Podiel stredne poverčivých a veľmi poverčivých žien je o 9,3 % väčší od podielu podobne poverčivých mužov. Hypotéza sa teda do veľkej miery potvrdila (Tabuľka č.4).

Tab.4: Distribúcia stupňov poverčivosti (v %) podľa pohlavia

			Stupeň poverčivosti				Spolu
			Nepoverčiví	málo poverčiví	stredne poverčiví	veľmi poverčiví	
Pohlavie	Muž	%	46,5	26,6	23,2	3,7	100,0
	Žena	%	38,5	25,3	29,5	6,7	100,0
Spolu	%		42,5	25,9	26,4	5,2	100,0

Tabuľka č.5: Distribúcia stupňov poverčivosti (v %) podľa veku

			Stupeň poverčivosti				Spolu
			Nepoverčiví	málo poverčiví	stredne poverčiví	veľmi poverčiví	
Vek	do 20	%	37,3	24,8	28,0	9,9	100,0
	20-24	%	46,0	25,7	23,6	4,8	100,0
	25-29	%	39,1	26,6	27,5	6,8	100,0
	30-34	%	37,0	24,9	30,4	7,8	100,0
	35-39	%	37,6	25,4	32,3	4,8	100,0
	40-44	%	39,9	28,2	29,0	2,9	100,0
	45-49	%	44,2	28,5	23,1	4,1	100,0
	50-54	%	50,5	23,6	21,7	4,2	100,0
	55 a viac	%	49,2	25,1	23,5	2,2	100,0
Spolu	%	42,5	25,9	26,4	5,2	100,0	

Taktiež predpokladáme, že medzi vekom a stupňom poverčivosti bude záporná hodnota Spearmanovho korelačného koeficientu. Hodnota uvedeného koeficientu vyšla -0,064. Vekové kategórie participantov sa v porovnaní s pohlavím medzi sebou líšia významne menej, dokonca môžeme povedať, že sa nelíšia (Cramerovo V = 0,08). Napriek tomu, pri detailnejšom pohľade môžeme vidieť rozdiely (Tabuľka č.5). Participantí vo veku do 20 rokov a tiež vo veku 25 až 39 rokov majú úroveň poverčivosti vyjadrenú mediánom blízku hodnote 1,00. Participantí nad 49 rokov vykazujú najnižšiu mieru poverčivosti (medián má hodnotu blízku 0,67). V tejto kategórii je zhruba polovica participantov nepoverčivých, zatiaľ čo u mladých do 20 rokov je podiel nepoverčivých mierne nad jednou tretinou. Medzi nimi je zhruba každý desiaty veľmi poverčivý. Naše dáta uvedenú hypotézu nepodporujú.

Naša ďalšia empirická hypotéza znie: Predpokladáme, že vyššie vzdelanie vedie k nižšej úrovni stupňov poverčivosti. Ak sa na to pozrieme vzťahovo, Spearmanov korelačný koeficient má hodnotu -0,095. Zistili sme, že z celkového pohľadu teda vzdelanie nediferencuje kategórie participantov (Cramerovo V = 0,07). Pri detailnejšom pohľade ale môžeme vidieť (Tabuľka č.6), že úroveň poverčivosti vyjadrená mediánom distribúcie indexu poverčivosti je najvyššia u participantov so stredným vzdelaním bez maturity (Mdn = 0,96) a tiež u participantov so základným vzdelaním (Mdn = 0,94). Participantí s vysokoškolským vzdelaním vykazujú najnižšiu mieru poverčivosti (medián má hodnotu blízku 0,63). Podiel nepoverčivých v tejto kategórii je 51,7%, zatiaľ čo v kategórii participantov so stredným vzdelaním bez maturity je podiel nepoverčivých len 38,5%. Uvedená hypotéza sa teda nepotvrdila.

V spojitosti s ďalším sociodemografickým ukazovateľom vo vzťahu k poverčivosti nás zaujíma, či diferencuje veľkosť bydliska distribúciu stupňa poverčivosti. Spearmanov korelačný koeficient má hodnotu -0,043. Kategórie participantov, vytvorené na základe veľkosti bydliska, sa medzi sebou takmer nelíšia. Zaujímavý je najnižší percentuálny podiel nepover-

čivých (35,8%) práve v kategórii participantov žijúcich v bydlisku s veľkosťou 2 000 až 4 999 obyvateľov. Najvyššiu mieru poverčivosti však vykazuje kategória participantov žijúcich v bydlisku s veľkosťou do 500 obyvateľov (Mdn = 1,33), v rámci ktorej je zhruba každý jedenásty veľmi poverčivý. Naopak, úroveň poverčivosti vyjadrená mediánom distribúcie indexu poverčivosti je najnižšia u participantov žijúcich v Bratislave a v Košiciach (Mdn = 0,71), čo predstavuje zhruba polovicu participantov (Tabuľka č.7).

Tab.6: Distribúcia stupňov poverčivosti (v %) podľa vzdelania

			Stupeň poverčivosti				Spolu
			nepoverčiví	málo poverčiví	stredne poverčiví	veľmi poverčiví	
Vzdelanie	Základné	%	38,1	27,6	26,8	7,6	100,0
	stredné bez maturity	%	38,5	25,4	30,7	5,3	100,0
	úplné stredné s maturitou	%	44,7	25,7	25,1	4,6	100,0
	Vysokoškolské	%	51,7	25,6	19,4	3,3	100,0
Spolu	%	42,5	25,9	26,4	5,2	100,0	

Tab.7: Stupne poverčivosti (v %) podľa veľkostných skupín bydliska

			Stupeň poverčivosti				Spolu
			nepoverčiví	málo poverčiví	stredne poverčiví	veľmi poverčiví	
Veľkosť bydliska	do 500 obyvateľov	%	38,9	11,1	38,9	11,1	100,0
	do 2 000 obyvateľov	%	42,9	25,5	26,1	5,5	100,0
	2 000 - 4 999 obyvateľov	%	35,8	27,8	31,0	5,4	100,0
	5 000 - 19 999 obyvateľov	%	42,0	24,1	28,7	5,2	100,0
	20 000 - 49 999 obyvateľov	%	42,2	29,5	22,5	5,8	100,0
	50 000 -100 000 obyvateľov	%	43,4	29,5	23,1	4,0	100,0
	Bratislava, Košice	%	50,4	19,1	26,4	4,1	100,0
Spolu	%	42,5	25,9	26,4	5,2	100,0	

Taktiež nás zaujíma, či existujú rozdiely medzi stupňom poverčivosti z hľadiska distribúcie stupňa poverčivosti podľa národnosti. Participant sa na základe národnosti medzi sebou takpovediac nelíšia (Cramerovo V = 0,08). Participant so slovenskou národnosťou

majú úroveň poverčivosti vyjadrenú mediánom s hodnotou 0,82, pričom takmer polovica participantov nie je poverčivých. U participantov s maďarskou národnosťou je úroveň poverčivosti len nepatrne vyššia (Mdn = 0,95). Najvyšší podiel poverčivosti vykazujú participanti s inou národnosťou, ako je slovenská alebo maďarská (medián má hodnotu blízku 2,38), u ktorých je percentuálny podiel veľmi poverčivých 21,2% a stredne poverčivých až 39,4% (Tabuľka č.8).

Tab.8: Distribúcia stupňov poverčivosti (v %) podľa národnosti

			Stupeň poverčivosti				Spolu
			Nepoverčiví	málo poverčiví	stredne poverčiví	veľmi poverčiví	
Akej ste národnosti?	Slovenská	%	43,1	26,5	25,5	4,9	100,0
	Maďarská	%	39,8	23,4	31,6	5,2	100,0
	Iná	%	27,3	12,1	39,4	21,2	100,0
Spolu	%		42,5	25,9	26,4	5,2	100,0

3.3. Jednotlivé zložky poverčivosti podľa vybraných sociodemografických ukazovateľov

V tejto časti budeme hľadať odpovede na výskumnú otázku, aký je vzťah medzi jednotlivými vybranými zložkami poverčivosti a vybranými sociodemografickými ukazovateľmi. Skôr než sa pozrieme na jednotlivé zložky z hľadiska sociodemografických ukazovateľov, dávame do pozornosti hierarchiu týchto zložiek podľa podielu pozitívnych odpovedí (Príloha B – Tabuľka č.4). Najčastejšie pozitívne odpovede boli uvedené vo vzťahu k urieknutiu malého dieťaťa (29,3%), zatiaľ čo najmenej časté pozitívne odpovede (11,4%) zaznamenala zložka horoskopy. Vzhľadom na limitovaný rozsah práce nemôžeme venovať detailnú pozornosť všetkým aspektom vynárajúcim sa vo vzťahu k poverčivosti a jej jednotlivým zložkám. Pre záujem však v prílohách uvádzame korelačnú maticu, vyjadrujúcu koreláciu medzi jednotlivými zložkami poverčivosti (Príloha B – Tabuľka č.5), a tabuľky vyjadrujúce vzťah jednotlivých zložiek poverčivosti a sociodemografických ukazovateľov, i rozšírenosť týchto zložiek (Príloha B – Tabuľka č.6 a č.7).

Prítomnosť prvej z vybraných zložiek poverčivosti, ktorou je *predpovedanie budúcnosti* formou *veštenia*, bola najčastejšie zaznamenaná u participantov s inou národnosťou, než je slovenská alebo maďarská (42,42%). O niečo nižší percentuálny podiel tých, ktorí veria vešteniu a schopnosti predpovedať budúcnosť, bol zistený u skupiny participantov žijúcich vo veľkosti bydliska do 500 obyvateľov (38,89%). Pomerne vysokú váhu prikladajú tejto forme poverčivosti aj tí, ktorí žijú v manželskom zväzku, avšak nie je to ich prvé manželstvo (35,82%). Zo všetkých skupín participantov, vytvorených na základe sociodemografických

ukazovateľov, tejto zložke poverčivosti len málo veria participanti s vysokoškolským vzdelaním (16,53%), skupina participantov vo veku 55 a viac rokov (16,20%), iní nekresťania (16,00%), či muži (15,69%). Najmenej však tejto zložke veria práve iní nekresťania, u ktorých je percentuálny podiel tých, ktorí predpovedaniu budúcnosti dôverujú, iba 5,88% (Tabuľka č.9).

Ďalšou z vybraných zložiek poverčivosti, ktorej prítomnosť sme u participantov sledovali, sú *horoskopy*. V porovnaní s predchádzajúcou zložkou poverčivosti je percentuálny podiel tých, ktorí sú o pravdivosti horoskopov najviac presvedčení a ktorí im zo všetkých skupín participantov zároveň najviac dôverujú, o 24,24% nižší. Najvyššiu mieru dôvery v horoskopy vykazuje skupina participantov s inou národnosťou, ako je slovenská alebo maďarská (18,18%). Podobne veľká dôvera v horoskopy bola zaznamenaná u skupiny participantov vo veku do 20 rokov (18,01%) a u skupiny participantov žijúcich v ďalšom manželstve. Medzi tých, ktorí tejto forme poverčivosti takpovediac neveria, patrí skupina participantov vo vekovom rozmedzí 50 až 54 rokov (7,08%). Podobne nízky percentuálny podiel tých, ktorí horoskopom veria, bol zaznamenaný u participantov s vysokoškolským vzdelaním (7,02%). Percentuálny podiel dôvery v horoskopy bol u skupiny participantov žijúcich v bydlisku s veľkosťou do 500 obyvateľov iba 5,56%. Možno však povedať, že horoskopom vôbec neveria práve iní nekresťania, keďže ich dôvera v horoskopy bola vyjadrená percentuálnou hodnotou 0,00% (Tabuľka č.10).

Magické číslo 13, ako ďalšia z vybraných zložiek poverčivosti, malo u participantov pomerne vysoké percentuálne zastúpenie. Podobne ako u predchádzajúcich zložiek poverčivosti, aj magické číslo 13 bolo najčastejšie zaznamenané u participantov s inou národnosťou, ako je slovenská alebo maďarská (45,45%). Tejto forme poverčivosti verí tiež až 27,34% participantov, ktorí sú rozvedení a 20,50% participantov vo veku do 20 rokov. Na základe

Tab.9: Hierarchia skúmaných kategórií participantov podľa rozšírenosti viery vo veštenie (v %)

	<i>Veštenie - predpoveď budúcnosti</i>	<i>%</i>
1	<i>Iná národnosť</i>	<i>42,42</i>
2	<i>do 500 obyvateľov</i>	<i>38,89</i>
3	<i>Ženatý/ vydatá/ ďalšie manželstvo</i>	<i>35,82</i>
4	<i>Evanjelici</i>	<i>33,72</i>
5	<i>Rozvedený/á</i>	<i>30,94</i>
6	<i>Žena</i>	<i>29,32</i>
7	<i>35-39</i>	<i>28,04</i>
8	<i>do 20</i>	<i>27,33</i>
9	<i>30-34</i>	<i>27,24</i>
10	<i>2 000 - 4 999 obyvateľov</i>	<i>26,20</i>

11	Stredné bez maturity	24,92
12	Nehlásia sa	24,92
13	5 000 - 19 999 obyvateľov	24,83
14	Základné	24,32
15	25-29	24,15
16	Ovdovený/á	23,53
17	Slobodný/á	23,10
18	Slovenská	22,38
19	20 000 - 49 999 obyvateľov	22,25
20	Úplné stredné s maturitou	21,71
21	Bratislava, Košice	21,54
22	20-24	21,49
23	45-49	21,49
24	do 2 000 obyvateľov	21,25
25	Rímsko aj Gréckokatolíci	21,03
26	Maďarská	20,78
27	50-54	20,28
28	Ženatý/ vydatá/ prvé manželstvo	19,74
29	50 000 -100 000 obyvateľov	18,33
30	40-44	17,65
31	Vysokoškolské	16,53
32	55 a viac	16,20
33	Iní kresťania	16,00
34	Muž	15,69
35	Iní nekresťania	5,88

sociodemografických ukazovateľov sa ukázalo, že medzi najmenej dôverčivé skupiny participantov vo vzťahu k magickej trinástke patria participant s vysokoškolským vzdelaním (8,68%) a evanjelici, u ktorých bolo percento tých, ktorí veria na magické číslo 13, 8,14%.

Najnižší percentuálny podiel tých, ktorí na magické číslo 13 veria, bol však zaznamenaný u iných nekresťanov (5,88%). Ostatné skupiny participantov, zoradené podľa miery, do akej veria magickému číslu 13, možno nájsť v Tabuľke č. 11.

Najvyššie percentuálne zastúpenie u všetkých skupín participantov v porovnaní s ostatnými zložkami poverčivosti má práve *urieknutie malého dieťaťa*. Najvyššia miera dôvery v urieknutie bola, rovnako ako u predchádzajúcich zložiek, zaznamenaná u participantov s inou národnosťou, avšak v tomto prípade percentuálne vyjadrenie presahuje polovicu (51,52%). Urieknutiu však do veľkej miery dôverujú aj participant, ktorí sú rozvedení

(41,01%), ale i participanti, ktorí žijú v bydlisku vo veľkosti do 500 obyvateľov (38,89%). Medzi tých, ktorí v urieknutie malého dieťaťa veria len málo, prípadne v to vôbec neveria, patrí skupina participantov, ktorí sa nehlásia k žiadnemu vierovyznaniu (20,20%). O niečo nižší percentuálny podiel tých, ktorí v urieknutie veria len málo, vykazuje skupina participantov vo veku od 20 do 24 rokov (20%). Najnižšiu mieru dôvery v urieknutie malého dieťaťa vykazujú iní nekresťania (17,65%). V porovnaní s ostatnými zložkami poverčivosti však ide o najvyššie percentuálne vyjadrenie skupiny participantov, ktorá danej zložke najmenej dôveruje (Tabuľka č.12).

Tab.10: Hierarchia skúmaných kategórií participantov podľa rozšírenosti viery v horoskopy (v %)

	Horoskopy	%
1	Iná národnosť	18,18
2	do 20	18,01
3	Ženatý/ vydatá/ ďalšie manželstvo	17,91
4	Iní kresťania	16,00
5	35-39	15,34
6	Žena	14,91
7	30-34	14,79
8	Evanjelici	13,95
9	Maďarská	13,85
10	Základné	13,78
11	Ovdovený/á	12,94
12	Nehlásia sa	12,79
13	Stredné bez maturity	12,79
14	5 000 - 19 999 obyvateľov	12,24
15	2 000 - 4 999 obyvateľov	12,14
16	do 2 000 obyvateľov	11,96
17	Slobodný/á	11,93
18	40-44	11,76
19	50 000 - 100 000 obyvateľov	11,55
20	Rozvedený/á	11,51
21	25-29	11,11
22	Slovenská	10,99
23	20 000 - 49 999 obyvateľov	10,98
24	Rímsko aj Gréckokatolíci	10,71
25	Úplné stredné s maturitou	10,67
26	Ženatý/ vydatá/ prvé manželstvo	10,46
27	45-49	9,92
28	Bratislava, Košice	9,35
29	20-24	9,25
30	Muž	7,94
31	55 a viac	7,82
32	50-54	7,08
33	Vysokoškolské	7,02
34	do 500 obyvateľov	5,56
35	Iní nekresťania	0,00

Tab.11: Hierarchia skúmaných kategórií participantov podľa rozšírenosti viery v silu magického čísla 13 (v %)

	Magická sila čísla 13	%
1	Iná národnosť	45,45
2	Rozvedený/á	27,34
3	do 20	20,50
4	Základné	20,27
5	2 000 - 4 999 obyvateľov	18,53
6	Maďarská	16,88
7	Nehlásia sa	16,84
8	do 500 obyvateľov	16,67
9	Ženat./vydat./ ďalšie manželstvo	16,42
10	25-29	15,46
11	Žena	15,30
12	Ovdovený/á	15,29
13	do 2 000 obyvateľov	15,18
14	30-34	15,18
15	40-44	15,13
16	35-39	14,29
17	Stredné bez maturity	13,79
18	5 000 - 19 999 obyvateľov	13,29
19	Slobodný/á	12,82
20	45-49	12,81
21	Rímsko aj Gréckokatolíci	12,56
22	Slovenská	12,53
23	55 a viac	12,29
24	Iní kresťania	12,00
25	Muž	11,82
26	Úplné stredné s maturitou	11,79
27	Ženatý/ vydatá/ prvé manželstvo	11,74
28	20 000 - 49 999 obyvateľov	11,27
29	50-54	10,85
30	50 000 - 100 000 obyvateľov	10,36
31	Bratislava, Košice	10,16
32	20-24	9,25
33	Vysokoškolské	8,68
34	Evanjelici	8,14
35	Iní nekresťania	5,88

Tab.12: Hierarchia skúmaných kategórií participantov podľa rozšírenosti viery v urieknutie malého dieťaťa (v %)

	Urieknutie malého dieťaťa	%
1	Iná národnosť	51,52
2	Rozvedený/á	41,01
3	do 500 obyvateľov	38,89
4	2 000 - 4 999 obyvateľov	37,06
5	35-39	36,51
6	Iní kresťania	36,00
7	Žena	34,65
8	Stredné bez maturity	34,22
9	Evanjelici	33,72
10	Ženatý/ vydatá/ prvé manželstvo	33,62
11	Rímsko aj Gréckokatolíci	33,13
12	55 a viac	32,96
13	Ženat./vydat./ďalšie manželstvo	32,84
14	Základné	32,70
15	45-49	32,64
16	50-54	32,55
17	Maďarská	31,60
18	40-44	31,51
19	5 000 - 19 999 obyvateľov	31,47
20	25-29	30,43
21	do 2 000 obyvateľov	29,64
22	Ovdovený/á	29,41
23	30-34	29,18
24	Slovenská	28,53
25	Úplné stredné s maturitou	25,81
26	50 000 -100 000 obyvateľov	25,50
27	20 000 - 49 999 obyvateľov	25,14
28	Bratislava, Košice	24,80
29	Muž	23,83
30	Vysokoškolské	23,14
31	do 20	21,74
32	Slobodný/á	21,57
33	Nehlásia sa	20,20
34	20-24	20,00
35	Iní nekresťania	17,65

Ďalšou vybranou zložkou poverčivosti, ktorú sme zaznamenali u participantov, boli *magické nástroje*. Táto zložka, rovnako ako i predchádzajúce zložky poverčivosti, bola najčastejšie zaznamenaná u participantov s inou národnosťou, ako je slovenská alebo maďarská (45,45%). Pomerne vysoké percentuálne zastúpenie (33,33%) mala táto zložka poverčivosti aj u skupiny participantov žijúcich v bydlisku vo veľkosti do 500 obyvateľov. O niečo nižšie, no stále pomerne široké zastúpenie našli magické nástroje v kategórii participantov vo veku do 20 rokov (23,60%). Naopak, v silu magických nástrojov pomerne málo dôverujú

iní kresťania (12%). Podobne iba 11,98% participantov, ktorí majú vysokoškolské vzdelanie, dôveruje magickým nástrojom. Najnižšie percentuálne vyjadrenie dôvery v silu magických nástrojov (11,17%) bolo zaznamenané u skupiny participantov vo veku 55 a viac rokov (Tabuľka č.13).

Tab.13: Hierarchia skúmaných kategórií participantov podľa rozšírenosti viery v magické nástroje (v %)

	<i>Magické nástroje</i>	<i>%</i>
1	Iná národnosť	45,45
2	do 500 obyvateľov	33,33
3	do 20	23,60
4	Iní nekresťania	23,53
5	Maďarská	19,91
6	35-39	19,58
7	Slobodný/á	19,42
8	Ženat./ vydat./ ďalšie manželstvo	19,40
9	20-24	18,81
10	30-34	18,68
11	Stredné bez maturity	18,44
12	Nehlásia sa	18,35
13	Bratislava, Košice	18,29
14	Základné	18,11
15	5 000 - 19 999 obyvateľov	17,83
16	Ovdovený/á	17,65
17	25-29	17,39
18	20 000 - 49 999 obyvateľov	17,05
19	Žena	16,98
20	Muž	16,78
21	Úplné stredné s maturitou	16,63
22	2 000 - 4 999 obyvateľov	16,61
23	Rozvedený/á	16,55
24	50 000 - 100 000 obyvateľov	16,33
25	Rímsko aj Gréckokatolíci	16,33
26	Slovenská	15,95
27	40- 44	15,55
28	do 2 000 obyvateľov	15,54
29	Evanjelici	15,12
30	45-49	14,88
31	Ženatý/ vydatá/ prvé manželstvo	14,41
32	50-54	12,26
33	Iní kresťania	12,00
34	Vysokoškolské	11,98
35	55 a viac	11,17

Tab.14: Hierarchia skúmaných kategórií participantov podľa rozšírenosti viery v komunikáciu s mŕtvymi (v %)

	<i>Komunikácia s mŕtvymi</i>	%
1	Iná národnosť	33,33
2	Ženat./ vydat./ďalšie manželstvo	25,37
3	Iní nekresťania	23,53
4	do 500 obyvateľov	22,22
5	Evanjelici	19,77
6	30-34	19,07
7	20-24	17,91
8	25-29	17,87
9	Slobodný/á	17,39
10	Žena	16,98
11	Základné	16,49
12	do 20	16,15
13	2 000 - 4 999 obyvateľov	15,97
14	Nehlásia sa	15,49
15	Stredné bez maturity	15,45
16	do 2 000 obyvateľov	15,00
17	Maďarská	14,72
18	5 000 - 19 999 obyvateľov	14,69
19	Bratislava, Košice	14,63
20	20 000 - 49 999 obyvateľov	14,45
21	Slovenská	14,35
22	Ovdovený/á	14,12
23	Rímsko aj Gréckokatolíci	14,10
24	Úplné stredné s maturitou	13,90
25	Rozvedený/á	13,67
26	35-39	13,23
27	40-44	13,03
28	Vysokoškolské	12,81
29	Muž	12,41
30	50 000 - 100 000 obyvateľov	12,35
31	50-54	12,26
32	Ženatý/ vydatá/ prvé manželstvo	11,95
33	45-49	11,16
34	55 a viac	8,94
35	Iní kresťania	4,00

Prítomnosť ďalšej z vybraných zložiek poverčivosti, ktorou je *komunikácia s mŕtvymi*, bola najčastejšie zaznamenaná znovu u participantov s inou národnosťou, ako je slovenská alebo maďarská (33,33%). O 7,96% nižší percentuálny podiel tých, ktorí veria v komunikáciu s mŕtvymi, bol zistený u tých participantov, ktorí žijú v manželstvom zväzku, avšak je to už ich ďalšie manželstvo. Do pomerne veľkej miery v komunikáciu s mŕtvymi veria aj iní nekresťania (23,53%). Zaujímavosťou je, že v komunikáciu s mŕtvymi verí len

11,95% participantov, ktorí sú ženatí, prípadne vydaté a ide pritom o ich prvé manželstvo. Je to o 13,42% menej, ako u participantov, ktorí žijú v ďalšom manželskom zväzku. Pomerne málo v túto zložku poverčivosti veria tiež participantov vo vekovom rozmedzí 45 až 49 rokov (11,16%) a participantov vo veku 55 a viac rokov (8,94%). Najmenej však tejto zložke veria iní kresťania, u ktorých je percentuálny podiel tých, ktorí predpovedaniu budúcnosti dôverujú, iba 4% (Tabuľka č.14).

Tab.15: Hierarchia skúmaných kategórií participantov podľa rozšírenosti viery v styk s mimozemskými civilizáciami (v %)

	<i>Styk s mimozemskými civilizáciami</i>	<i>%</i>
1	Iní nekresťania	29,41
2	Nehlásia sa	22,73
3	30-34	22,57
4	Ženat./vydat./ďalšie manželstvo	22,39
5	Slobodný/á	21,83
6	Iná národnosť	21,21
7	20-24	21,19
8	25-29	19,81
9	Muž	19,56
10	do 20	19,25
11	Úplné stredné s maturitou	18,86
12	Rozvedený/á	18,71
13	Maďarská	18,61
14	50 000 - 100 000 obyvateľov	18,33
15	5 000 - 19 999 obyvateľov	18,18
16	20 000 - 49 999 obyvateľov	16,76
17	do 500 obyvateľov	16,67
18	2 000 - 4 999 obyvateľov	16,29
19	Bratislava, Košice	16,26
20	Slovenská	16,00
21	35-39	15,87
22	Základné	15,41
23	Stredné bez maturity	15,28
24	do 2 000 obyvateľov	14,46
25	40-44	14,29
26	Evanjelici	13,95
27	Rímsko aj Gréckokatolíci	13,56
28	Žena	13,23
29	45-49	13,22
30	Vysokoškolské	12,40
31	Iní kresťania	12,00
32	Ženatý/ vydatá/ prvé manželstvo	11,85
33	50-54	10,85
34	Ovdovený/á	8,24
35	55 a viac	6,15

Poslednou vybranou zložkou poverčivosti, ktorej súvislosť so sociodemografickými ukazovateľmi sledujeme, je *styk s mimozemskými civilizáciami*. Ide o jedinú zložku poverčivosti, u ktorej nebola zaznamenaná najvyššia miera dôvery u participantov s inou národnosťou, ale najviac v ňu veria práve iní nekresťania (29,41%). Do veľkej miery v styk s mimozemskými civilizáciami veria aj tí, ktorí sa nehlásia k žiadnemu vierovyznaniu (22,73%) a participantí vo vekovom rozmedzí 30 až 34 rokov (22,57%). Medzi tých, ktorí v styk s mimozemskými civilizáciami takmer neveria, patria participantí vo vekovom rozmedzí 50 až 54 rokov (10,85%). Ešte nižší percentuálny podiel vykazujú participantí, ktorí sú ovdovení (8,24%). Najnižšie percentuálne vyjadrenie viery v styk s mimozemskými civilizáciami, a to len 6,15%, bolo zaznamenané u skupiny participantov vo veku 55 a viac rokov (Tabuľka č.15).

Tab.16: Distribúcia viery v styk s mimozemskými civilizáciami (v %) podľa vzdelania

		styk s mimozemskými civilizáciami (UFO)		Spolu
		Nie	áno	
Vzdelanie	Základné	84,6%	15,4%	100,0%
	stredné bez maturity	84,7%	15,3%	100,0%
	úplné stredné s maturitou	81,1%	18,9%	100,0%
	Vysokoškolské	87,6%	12,4%	100,0%
Spolu		83,6%	16,4%	100,0%

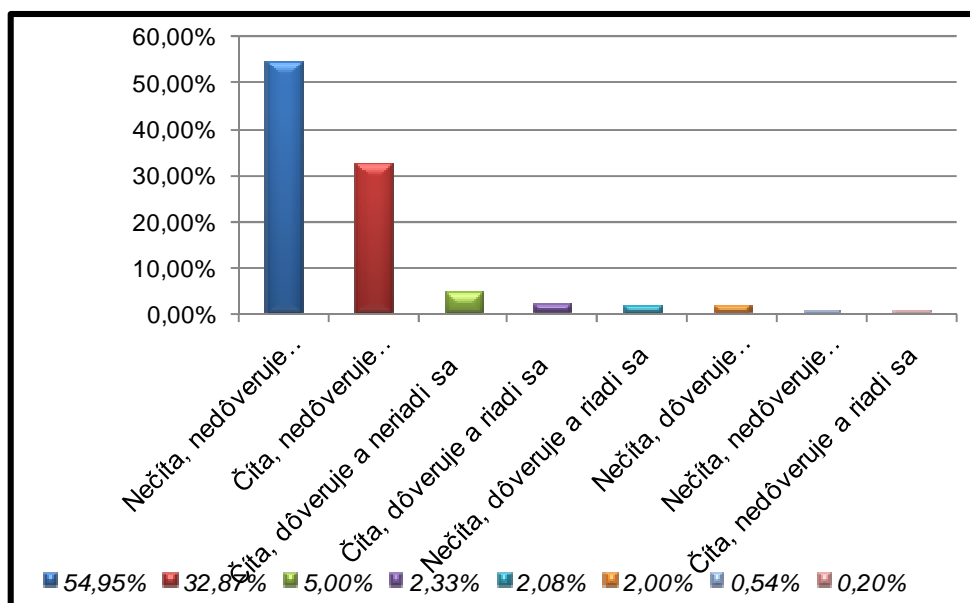
V súvislosti s touto zložkou poverčivosti predpokladáme, že existuje negatívna poradová kolerácia medzi vzdelaním a vierou v styk s mimozemskými civilizáciami. Participantí sa medzi sebou vo viere v styk s mimozemskými civilizáciami na základe vzdelania nelíšia (Cramerovo $V = 0,06$). Naše dáta uvedenú hypotézu nepotvrdzujú (Tabuľka č.16).

3.4. Horoskopy

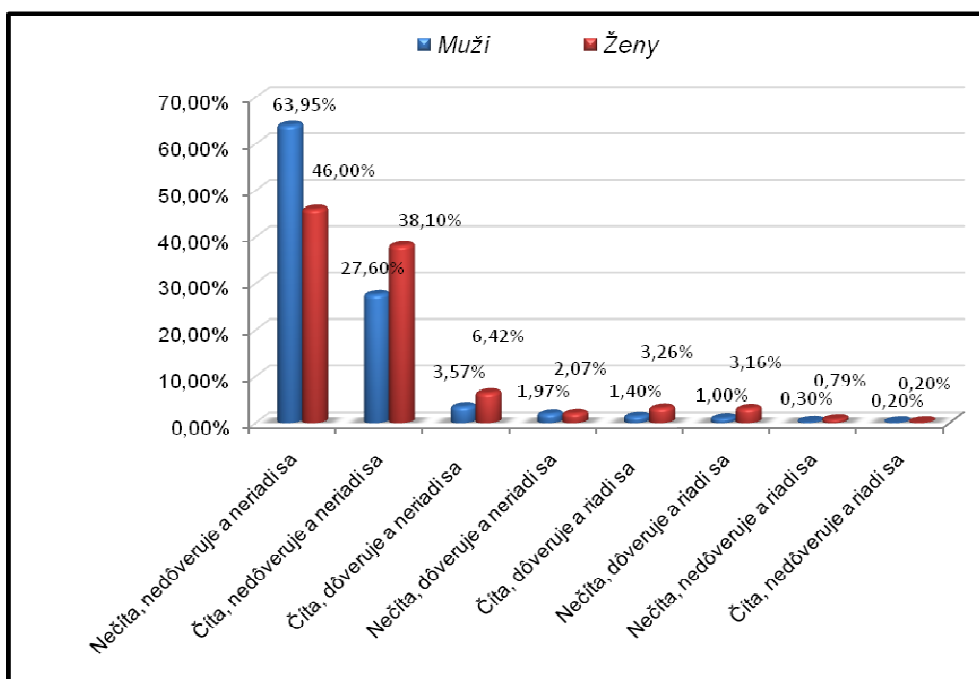
Tiež sme sa pýtali, aký je percentuálny podiel participantov, ktorí horoskopy čítajú, dôverujú im a ktorí sa nimi aj riadia. Odpoveď možno nájsť v Grafe č.3, ktorý vyjadruje jednotlivé kombinácie odpovedí (t.j. číta vs. nečíta, dôveruje vs. nedôveruje, riadi sa vs. neriadi sa) vo vzťahu k horoskopom. Až 54,95% participantov horoskopy nečíta, ani im nedôveruje a ani sa nimi neriadi. Takmer jedna tretina participantov horoskopy číta, avšak nedôveruje im a ani sa nimi neriadi. Len 2,33% participantov horoskopy nielen číta, ale im dôveruje a naozaj sa nimi aj riadi.

Graf 3: Percentuálny podiel participantov vo vzťahu k horoskopom

Graf 4: Percentuálny podiel mužov a žien vo vzťahu k horoskopom

Percentuálne vyjadrenie rozdielu medzi mužmi a ženami vo vzťahu k horoskopom možno nájsť v Grafe č.4. V porovnaní so ženami až o 17,95% viac mužov nejaví o horoskopy žiaden záujem (nečíta, nedôveruje, neriadi sa) a prečíta si ich (no nedôveruje im a neriadi sa nimi) o 10,5% viac žien ako mužov. U mužov je teda v porovnaní so ženami celkovo nižší záujem o horoskopy.

3.5. Veštenie

V rámci výskumných otázok nás tiež zaujímalo, aké formy poverčivosti participanti uprednostňujú. V Tabuľke č. 17 uvádzame percentuálne vyjadrenie počtu participantov, ktorí veria vešteniu a zároveň si nechali niekedy v živote veštiť, ale i tých participantov, ktorí vešteniu neveria, no napriek tomu si dali vykladať budúcnosť. Percentuálne hodnoty sú pritom uvedené vo vzťahu k jednotlivým formám veštenia.

Tab.17: Nechali ste si niekedy veštiť,...?

	Verí	Neverí	Verí (Muži)	Neverí (Muži)	Verí (Ženy)	Neverí (Ženy)
Vykladať z kariet	52,10%	13,20%	42,70%	8,80%	57,10%	18,40%
Vykladať z ruky	40,80%	13,30%	37,20%	11,00%	42,80%	16,10%
Inak vykladať budúcnosť	29,80%	7,10%	25,30%	5,70%	32,20%	8,80%
Vykladať sny	32,80%	13,60%	31,20%	10,20%	33,70%	17,80%

Z výsledkov vyplynulo, že 52,10% z tých participantov, ktorí vešteniu veria (takto treba chápať aj ostatné percentuálne hodnoty), si dalo svoju budúcnosť vykladať z kariet a 40,80% si nechalo vykladať z ruky. Z tých participantov, ktorí vešteniu veria, si 32,80% dalo vykladať sny a a len 29,80% si nechalo vykladať budúcnosť inými spôsobmi, ako uvádzame. Takmer vo všetkých kategóriách, vyjadrujúcich rôzne formy veštenia, bolo percento z tých participantov, ktorí vešteniu neveria, no napriek tomu si dali vykladať budúcnosť (z kariet, z ruky) alebo sny, približne 13%. Výnimku tvorila iba forma vykladania budúcnosti, ktorá bola iná ako uvedené možnosti. V tejto kategórii si dalo veštiť iba 7,10% z tých participantov, ktorí vešteniu neveria. Najvyšší percentuálny rozdiel (38,9%) je medzi uvedenými kategóriami participantov (veriacich a neveriacich vešteniu) vo forme vykladania budúcnosti z kariet. Naopak, najmenší rozdiel (19,2%) medzi uvedenými kategóriami participantov je vo forme veštenia, ktorou je vykladanie snov.

Zoberme mužov, ktorí vešteniu veria. Z nich percentuálny podiel tých, ktorí si nechali vykladať budúcnosť z kariet, je v porovnaní s rovnakou kategóriou žien o 14,4% nižší. Najmenší percentuálny rozdiel je medzi uvedenými kategóriami mužov a žien zaznamenaní v súvislosti s formou veštenia, ktorou je vykladanie snov. Z mužov, ktorí vešteniu neveria, si 11% nechalo vykladať budúcnosť z ruky, 10,20% si nechalo vykladať sny, 8,80% si dalo vykladať budúcnosť z kariet a iba 5,70% zvolilo inú formu vykladania budúcnosti.

4. Diskusia

Naším cieľom bolo zmapovať rozšírenosť poverčivosti a jej súvislosť so sociodemografickými činiteľmi, a to v dvoch rovinách – v rovine celkovej poverčivosti a v rovine jednotlivých zložiek poverčivosti.

V rovine celkovej poverčivosti nás zaujímalo, aká je distribúcia poverčivosti v skúmanej populácii. Zistili sme, že 42,5% participantov nie je vôbec poverčivých. 26,4% participantov sa ukázalo ako stredne poverčivých a málo poverčivých je 25,9% participantov. Zo všetkých participantov však bolo veľmi poverčivých len 5,2%. V tejto rovine sme si stanovili niekoľko hypotéz a položili sme si výskumné otázky vo vzťahu k sociodemografickým činiteľom. Hypotéza, že ženy sú poverčivejšie ako muži, sa nám potvrdila. Toto zistenie možno odôvodniť vyšším intuitívnym a nižším analytickým myslením žien v porovnaní s mužmi (Aarnio & Lindeman, 2005 In Lindeman & Aarnio, 2006). Ďalšia hypotéza, že vek nepriamo koreluje s poverčivosťou, sa síce nepotvrdila, avšak ukázalo sa, že približne polovica participantov nad 49 rokov je nepoverčivých. Nízka miera poverčivosti u starších ľudí môže súvisieť najmä s dvoma kognitívnymi konceptmi, a to so zdravým rozumom a s múdrosťou. Gardner (1999 In Kondáš, Kordačová, 2000, s. 19) zdravým rozumom (*common sense*) chápe „schopnosť riešiť problémy intuitívnym, rýchlym a vo väčšine prípadov aj neočakávaným a presným spôsobom“. Múdrosť definuje ako „všeobecnú syntetickú schopnosť,“ s ktorou „sa stretávame u ľudí vo vyššom veku s bohatými životnými zážitkami, ktorí vedú svoje skúsenosti kriticky zhodnotiť a vhodným a uvážlivým spôsobom uplatňovať...“ (Gardner, 1999 In Kondáš, Kordačová, 2000, s. 19). Posledná hypotéza v rovine celkovej poverčivosti, že vyššie vzdelanie je v nepriamej úmere k poverčivosti, sa tiež nepotvrdila. V oboch prípadoch nepotvrdenia hypotéz môžu byť tiež dôvodom práve národnostné a kultúrne rozdiely, keďže hypotézy boli stanovené na základe zahraničnej literatúry a zistení z výskumov realizovaných v rôznych krajinách, prevažne však v Spojených štátoch amerických (USA). Taktiež nás zaujímalo, či sú veľkosť bydliska a národnosť diferencujúcimi činiteľmi poverčivosti. Na základe výsledkov sa ukázalo, že tieto uvedené činitele nediferencujú poverčivosť. Pre budúci výskum tak môžeme uvažovať, respektíve postaviť hypotézu, že veľkosť bydliska, ako i národnosť, nie sú diferencujúcimi činiteľmi poverčivosti. Naše zistenia, že demografické činitele, s výnimkou pohlavia, nediferencujú poverčivých a nepoverčivých, do istej miery potvrdzuje Rice (2003 In Lindeman & Aarnio, 2006), ktorý však uvádza toto tvrdenie vo vzťahu k paranormálnym presvedčeniam. V rovine jednotlivých zložiek poverčivosti sme chceli vedieť, aký je vzťah medzi jednotlivými zložkami poverčivosti (veštenie, horoskopy, magické číslo 13, urieknutie, magické nástroje, komunikácia s mŕtvymi, styk s mimozemskými civilizáciami) a sociodemografickými činiteľmi (pohlavie, vek, vzdelanie, veľkosť bydliska, národnosť). Ukázalo sa, že v styk s mimozemskými civilizáciami najviac veria iní nekresťania (29,41%). Všetkým ostatným vybraným zložkám poverčivosti najviac dôveruje a verí v ne práve skupina participantov s inou národnosťou, ako je slovenská alebo

maďarská. Limitom pre stanovenie budúcej hypotézy vyplývajúcej z tohto zistenia je však skutočnosť, že nevieme, o akú národnosť, prípadne národnosti sa jedná. Najmenej poverčivou skupinou sa javia iní nekresťania. Spomedzi ostatných skupín participantov najmenej veria v urieknutie (17,65%), iba 5,88% ich verí vešteniu a v silu magického čísla 13, v komunikáciu s mŕtvymi verí iba 4,00% a horoskopom neveria dokonca vôbec (0,00%). Limitom pre stanovenie budúcej hypotézy, je podobne ako v predchádzajúcom prípade, nevedomosť, aké všetky podskupiny v sebe skupina iní nekresťania zahŕňa. V silu magických nástrojov (11,7%) a v styk s mimozemskými civilizáciami (6,15%) najmenej veria participanti nad 55 rokov. Lindeman a Aarnio (2006) v tejto súvislosti tvrdia, že mladší majú tendenciu veriť v špecifické paranormálne javy. Konkrétne sa zistilo, že „mladší participanti veria viac v amulety, rituály a šťastné znamenia“ (Lindeman & Aarnio, 2006, s.599). Keďže nemožno toto tvrdenie jednoznačne zaradiť medzi nami vybrané zložky poverčivosti, dané zistenie sme nezaradili medzi výskumné otázky a hypotézy a uvádzame ho ako ďalší z možných odrazových mostíkov pre budúce výskumy. V rovine jednotlivých zložiek poverčivosti sme tiež predpokladali, že vyššie vzdelanie participantov bude korelovať s nižšou mierou dôvery v styk mimozemskými civilizáciami. Táto hypotéza sa nám nepotvrdila. Dôvodom môže byť, podobne ako pri predchádzajúcich hypotézach, realizácia výskumu v iných kultúrnych podmienkach, v rámci ktorých môžu byť kladené odlišné (pravdepodobne vyššie) požiadavky a nároky v oblasti vzdelávania. Objasnenie týchto úvah môže byť námetom pre ďalšie výskumy.

Taktiež sme sa pýtali, aký je percentuálny podiel participantov, ktorí horoskopy čítajú, zároveň im dôverujú a dokonca sa nimi aj riadia. Ukázalo sa, že až 54,95% participantov horoskopy nečíta, ani im nedôveruje a ani sa nimi neriadi. Napriek tomu, 32,7% participantov, ktorí horoskopom nedôverujú, ani sa nimi neriadia, si ich však aspoň prečíta. Tých, ktorí horoskopy nielen čítajú, ale im aj dôverujú a naozaj sa nimi aj riadia, je však len 2,33%. Tieto zistenia len potvrdzujú tie predchádzajúce o prevahe nepoverčivých ľudí v slovenskej populácii.

V poslednej časti, ktorá sa týkala vykladania budúcnosti, nás zaujímalo, aké formy veštenia participanti uprednostňujú. Zamerali sme sa najmä na skupinu participantov, ktorí si už niekedy nechali vykladať budúcnosť. V rámci tejto skupiny sme zistili, že najviac z tých participantov, ktorí vešteniu veria, si dalo svoju budúcnosť vykladať z kariet (52,10%). Z kategórie tých participantov, ktorí vešteniu neveria, si najviac (13,60%) nechalo vykladať sny. Taktiež možno konštatovať, že vo všeobecnosti si nechalo všetkými uvedenými spôsobmi vykladať budúcnosti viac žien (veriacich i neveriacich), ako mužov.

Najvýznamnejším limitom našej práce je samotná skutočnosť, že práca je sekundárnou analýzou. Limitovaný bol teda i výber indikátorov poverčivosti, ktoré sme si zadefinovali na základe dostupných dát. Vybrané indikátory však nevnímame ako dostatočne reprezentatívne pre celú oblasť povier a poverčivosti, keďže mnohé ďalšie, ktoré sú uvádzané

vo výskumných štúdiách a literatúre a ktoré môžu byť prínosné, sme neakceptovali. Výrazným obmedzením bola tiež dostupnosť literatúry, ako i doterajšie poznanie v danej oblasti, v rámci ktorej sa teoretické koncepcie nachádzajú len na klasifikačnej úrovni.

Naša práca ponúka jej čitateľovi prehľad o tom, nakoľko sú povery medzi slovenskou populáciou rozšírené. Taktiež ponúkame istú klasifikáciu povier z pohľadu rôznych autorov, ktorá môže čitateľovi priblížiť rôznorodosť názorov a kategorizácií povier. Vzhľadom na obšírnosť témy je teda práca určená nielen tým, ktorí sa chcú touto témou zaoberať alebo sa jej už reálne venujú, ale všetkým, ktorých táto téma zaujme.

Do budúcnosti odporúčame zmapovať rozšírenosť cez optiku viacerých zložiek (indikátorov) poverčivosti, ktoré ponúka dostupná literatúra. Taktiež by sme uvítali hľadanie cesty, ako rozpracovať teoretické koncepcie z klasifikačnej úrovne do vyššej roviny. Na lepšej teoretickej báze tak môže byť postavený lepší empirický výskum, s validnejším repertoárom.

Povery tak už nie sú len ľudovými zvyklosťami z rozprávania starých mám, prenášajúcimi sa z pokolenia na pokolenie, ale možno ich označiť za faktor, ktorý nepochybne vplyva na našu psychiku, i na naše rozhodovanie a konanie. Čítanie horoskopov, nosenie talizmanov, či ochrana pred urieknutím sú bežnou súčasťou každodenného života mnohých ľudí. Istým spôsobom sa teda poverčivosť v dnešnej dobe stáva novým životným štýlom. Čo so sebou tento životný štýl prinesie a v čom všetkom dokázu povery ovplyvniť náš život by mohlo byť predmetom zisťovania budúcich výskumov.

Literatúra

1. ATKINSON, R. L. et al. (2003): Psychologie. Praha, Portál.
2. BELKO, D. (1997): Pokus o energeticko-informačnú interpretáciu niektorých magických liečebných praktík v tradičnej ľudovej kultúre Slovenska. Slovenský národopis, roč.45, č.1, ss: 62-74. Dostupné na internete: <https://www.sav.sk/journals/nar/full/sn197d.pdf>.
3. BLACKMORE, S., SEEBOLD, M. (2001): The effect of horoscopes on women's relationships. Correlation, Vol.19, 2, pp:17-32. Retrieved from <http://www.susanblackmore.co.uk/Articles/Correl01.htm>
4. BLOCK, L., KRAMER, T. (2009): The effect of superstitious beliefs on performance expectations. Journal of the Academy of Marketing Science, Vol.37, No.2, pp:161-169.
5. BOCHENŠKI, J. M. (2009): Slovník filozofických pověr. Praha, Leda.
6. BRUKKER, G., OPATÍKOVÁ, J. (2006): *Veľký slovník cudzích slov*. [online]. Bratislava, Vydavateľstvo Robinson, s.r.o. Dostupné na internete: <http://www.voltaire.netkosice.sk/docs/vscs.pdf>.
7. BURKE, K. L. (2006): An Exploratory Investigation of Superstition, Personal Control, Optimism and Pessimism in NCAA Division I Intercollegiate Student-Athletes. Athletic Insight, Vol.8, No2, Retrieved from <http://www.athleticinsight.com/Vol8Iss2/Superstition.htm>
8. CAVENDER, N., KAHANE, H. (2009): Logic and contemporary rhetoric: The use of reason in everyday life. Retrieved from http://books.google.sk/books?id=IIVhDlcCy4C&printsec=frontcover&dq=Logic+and+contemporary+rhetoric:+The+use+of+reason+in+everyday+life.&hl=sk&sa=X&ei=j1uLT6TSJqPi4QTbg9TTCQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Logic%20and%20contemporary%20rhetoric%3A%20The%20use%20of%20reason%20in%20everyday%20life.&f=false

9. Communication With the Dead: Is it Possible? (2012) Grace Communion International: Communication With the Dead: Is it Possible? Retrieved from <http://www.gci.org/series/spirit1>

10. DAMISCH, L., STOBROCK, B., MUSSWEILER, T. (2010): Keep Your Fingers Crossed! How Superstition Improves Performance. *Psychological Science*, Vol.21, No.7, pp:1014-1020.

11. DELACROIX, E., GUILLARD V. (2008): Understanding, defining and measuring the trait of superstition. In *Conférence internationale de l'IAREP*, Paris Dauphine University.

12. GEORGE, S., SREEDHAR, K. P. (2006): Globalisation and the prevalence of superstitious beliefs. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, Vol.32, No.2, pp:241-247.

13. HYSLOP, J. H. (2003): Contact with the Other World: The Latest Evidence as to Communication with the Dead. Retrieved from http://www.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=DpOtdNpTbCkC&oi=fnd&pg=PA1&dq=communication+with+the+dead&ots=U6nFFqo-Xub&sig=NBj7B4wtUy14ZIwpQA31rSQd8Tc&redir_esc=y#v=onepage&q=communication%20with%20the%20dead&f=false

14. JAHODA, G. (1969) *The Psychology of Superstition*. London, The Penguin press.

- 15.** *The Secret World of Kabbalah Bracelets*. (2012). Kabbalah Bracelets: The Secret World of Kabbalah Bracelets. Retrieved from <http://www.kabbalahbracelets.org/>.

16. KOLLÁRIK, T. a kol. (2008) *Sociálna psychológia*. Bratislava, Univerzita Komenského.

17. KONDÁŠ, O., KORDAČOVÁ, J. (2000): Iracionalita a jej hodnotenie. Sme iracionálni? A do akej miery? Bratislava: Stimul.

18. KRAMER, T. BLOCK, L. (2008): Conscious and nonconscious components of superstitious beliefs in judgment and decision making. *Journal of Consumer Research*, Vo.34, No.5, pp:783-793.

19. KRAMER, T., BLOCK, L. (2011): Nonconscious effects of peculiar beliefs on consumer psychology and choice. *Journal of Consumer Psychology*, Vol.21, No.1, pp:101-111.
20. KRATOCHVÍLA, M. (2010): Význam hodnoty rodiny v kontexte nekresťanskej mimocirkevnej religiozity. Dizertačná práca. Filozofická fakulta, Trnavská Univerzita, Katedra psychológie, Trnava, 180 s.
21. LIBOVICKÝ S. (1994): Okultismus a veda. (Překlad článků z časopisu *Experientia* z roku 1988) *Praha, Nakladatelství Stanislav Libovický*. ISBN 80-901672-0-9
22. LINDEMAN, M., AARNIO, K. I. A. (2006): Paranormal Beliefs : Their Dimensionality and Correlates. *European Journal of Personality*, Vol.60, No.3, pp:585-602.
23. LINDEMAN, M., AARNIO, K. (2007): The Origin of Superstition, Magical Thinking, and Paranormal Beliefs: An Integrative Model. *Skeptic*, Vol.13, No.1, pp:58-65.
24. NÁKONEČNÝ, M. (1998): *Psychologie osobnosti*. Praha, Academia.
25. urieknutí (2012): [naramky-urieknutia.sk](http://www.naramky-urieknutia.sk/): O urieknutí. Dostupné na internete: <http://www.naramky-urieknutia.sk/o-urieknuti/>.
26. PAUNESKU, D. (2005): The Magic of Talismans. Retrieved from http://books.google.sk/books?id=iSOO7pzuuKcC&pg=PR3&dq=talismans&hl=sk&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q=talismans&f=false
27. RITOMSKÝ, A. (2008): Metodológia sociálnopsychologického výskumu In: Kollárik, T. a kol. *Sociálna psychológia*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, s. 53-72.
28. RUDSKI, J. M. (2003): What Does a "Superstitious" Person Believe? Impressions of Participants. *The Journal of General Psychology*, Vol.130, No.4, pp:431-445.
29. RUDSKI, J. M. (2004): The illusion of control, superstitious belief, and optimism. *Current Psychology*, Vol.22, No.4, pp:306-315
30. SELYE, H. (1967): *Od snov k objavom*. Bratislava, Obzor.

31. SCHIPPERS, M.C., VAN LANGE, P.A.M. (2006): The psychological benefits of superstitious rituals in top sport: A study among top sportspersons. *Journal of Applied Social Psychology*, Vol.36, pp:2532-2553.
32. SUGARMAN, H., IMPEY, CH., BUXNER, S. ANTONELLIS, J. (2011): Astrology Beliefs among Undergraduate Students. *Astronomy Education Review*, Vol.10, No.1, p.1–9
33. SWAMI, V., PIETSCHNIG, J., STIEGER, S. VORACEK, M. (2011): Alien psychology: Associations between extraterrestrial beliefs and paranormal ideation, superstitious beliefs, schizotypy, and the Big Five personality factors. *Applied Cognitive Psychology*, Vol.25, pp:647–653
34. TOBACYK, J. J. (2004): A Revised Paranormal Belief Scale. *International Journal of Transpersonal Studies*, Vol.23, No.1, pp:94-98. Unpublished manuscript, Rushton, LA: Louisiana Tech University.
35. TORGLER, B. (2007): Determinants of Superstition. *Journal of Socio-Economics*, Vol.36, No.5, pp:713-733
36. VALÁŠEK, M. (2010): Koreláty viery v paranormálne javy. Diplomová práca. Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Katedra psychológie, Bratislava, 180 s.
37. VYSE, S., A. (1997): *Believing in Magic: The Psychology of Superstition*. New York, Oxford University Press
38. What is Divination? (2012): *Cosmology and Divination: Divination Studies*. Retrieved from <http://www.cosmology-divination.com/index.php/divination-studies>.
39. WISEMAN, R., WATT, C. (2004) Measuring superstitious belief: Why lucky charms mater. *Personality and Individual Differences*, Vol.37, No.8, pp:1533-1541.
40. ŽEŽELJ, I., PAVLOVIĆ, M., VLADISAVLJEVIĆ, M., RADIVOJEVIĆ, B. (2009): Construction and behavioral validation of superstition scale. *Psihologija*, Vol.42, No.2, pp:141-158

Are we superstitious?

Abstract

Our research has been focused on the prevalence of superstitions and superstitiousness among the Slovak population and also on the relation of superstitions with selected socio-demographic factors. We examine not only the superstition of population in general but we also look at superstition from point of view of the particular selected components of superstition.

The data which we have been working with in our research were obtained from the research project named The Analysis of religiousness of Catholics in Slovakia, realized in 2007. The research sample consisted of 2020 Slovaks from 18 to 60 years who were chosen on the basis of the representative selection. The superstition was assessed by seven selected indicators of superstition (divination, horoscopes, magical number 13, ill-wishing, magical tools, communication with the dead and contact with alien civilization). We have created the index and levels of superstition on the ground of these indicators.

We have found out that in allocation of superstition in general prevail the people who are not superstitious. As the only socio-demographic factor differentiating the superstition seems to be gender. The results suggest that women are more superstitious than men. The viewpoint of superstition components indicated that respondents believe the most in ill-wishing and the least in horoscopes. However, this field of study offers enough space for further examination and research.

Key words: superstition, components of superstition, socio-demographic factors, Slovak population

PRÍLOHA A

Tab. 1: Distribúcia vzdelania

		Počet	%
Vzde- lanie	Základné	370	18,3%
	stredné bez maturity	602	29,8%
	úplné stredné s maturitou	806	39,9%
	Vysokoškolské	242	12,0%
Spolu		2020	100,0%

Tab. 2: Distribúcia rodinného stavu

		Počet	%
Rodinný stav	slobodný/á/	788	39,1%
	ženatý/vydatá/po prvý raz	937	46,5%
	ženatý/vydatá/, ďalšie manžel- stvo	67	3,3%
	rozvedený/á/	139	6,9%
	ovdovený/á/	85	4,2%
Spolu		2016	100,0%

Tab. 3: Distribúcia veľkosti bydliska

		Počet	%
Veľkosť bydl- ska	do 500 obyvateľov	18	0,9%
	do 2 000 obyvateľov	560	27,7%
	2 000 -4 999 obyvateľov	313	15,5%
	5 000 - 19 999 obyvateľov	286	14,2%
	20 000 - 49 999 obyvateľov	346	17,1%
	50 000 -100 000 obyvateľov	251	12,4%
	Bratislava, Košice	246	12,2%
Spolu		2020	100,0%

Tab. 4: Distribúcia národnosti

		Počet	%
Národ- nosť	slovenská	1756	86,9%
	maďarská	231	11,4%
	Iná	33	1,6%
Spolu		2020	100,0%

Tab. 5: Distribúcia vierovyznania

		Počet	%
Vierovyz- nanie	Rímsko aj Gréckokatolíci	1298	64,3%
	Evanjelici	86	4,3%
	iní kresťania	25	1,2%
	iní nekresťania	17	0,8%
	nehlásia sa	594	29,4%
Spolu		2020	100,0%

PRÍLOHA B**Tab. 1: Distribúcia indexu poverčivosti**

		Počet	%
Index poverčivosti	0	858	42,5%
	1	524	25,9%
	2	274	13,6%
	3	157	7,8%
	4	102	5,0%
	5	65	3,2%
	6	36	1,8%
	7	4	0,2%
Spolu		2020	100,0%

Tab. 2: Vzťah medzi stupňom poverčivosti a sociodemografickými znakmi*(Cramerovo V)*

	V
Pohlavie	0,11
Vek	0,08
Vzdelanie	0,07
Rodinný stav	0,06
Veľkosť bydliska	0,07
Národnosť	0,08
Vierovyznanie	0,05

Mediány distribúcie indexu poverčivosti na základe sociodemografických ukazovateľov (Tabuľka č. 3a – 3f)

Tab. č. 3a: Pohlavie

Pohlavie	Index poverčivosti
Muž	0,73
Žena	0,96
Spolu	0,84

Tab. č. 3b: Vek

Vek	Index poverčivosti
do 20	1,02
20-24	0,75
25-29	0,93
30-34	1,03
35-39	0,99
40-44	0,88
45-49	0,77
50-54	0,67
55 a viac	0,68
Spolu	0,84

Tab. 3c: Vzdelanie

Vzdelanie	Index poverčivosti
Základné	0,94
stredné bez maturity	0,96
úplné stredné s maturitou	0,79
vysokoškolské	0,63
Spolu	0,84

Tab. 3d: Rodinný stav

Rodinný stav	Index poverčivosti
slobodný/á/	0,84
žinatý/vydatá/po prvý raz	0,80
žinatý/vydatá/, ďalšie manželstvo	1,20
rozvedený/á/	1,16
ovdovený/á/	0,81
Spolu	0,84

Tab. 3e: Veľkosť bydliska

Veľkosť bydliska	Index poverčivosti
do 500 obyvateľov	1,33
do 2 000 obyvateľov	0,84
2 000 -4 999 obyvateľov	1,02
5 000 - 19 999 obyvateľov	0,88
20 000 - 49 999 obyvateľov	0,81
50 000 -100 000 obyvateľov	0,78
Bratislava, Košice	0,71
Spolu	0,84

Tab. 3f: Národnosť

Akej ste národnosti?	Index poverčivosti
Slovenská	0,82
Maďarská	0,95
Iná	2,38
Spolu	0,84

Tab.4 : Podiel pozitívnych odpovedí (v%) v hierarchickom usporiadaní

Povery	%
Urieknutie malého dieťaťa	29,3
Predpoveď budúcnosti z kariet, čítania z ruky apod.	22,5
Magické nástroje	16,9
Styk s mimozemskými civilizáciami (UFO)	16,4
Komunikácia s mŕtvymi	14,7
Magická sila čísla 13	13,6

Tab. 5: Korelácia medzi vybranými zložkami poverčivosti

	Magické nástroje	Horoskopy	Magické číslo 13	Urieknutie dieťaťa	Komunikácia s mŕtvymi	Predpoveď budúcnosti, veštenie	Styk s mimozemskými civilizáciami
Magické nástroje	1	0,220	0,223	0,256	0,343	0,342	0,200
Horoskopy		1	0,244	0,135	0,141	0,309	0,135
Magické číslo 13			1	0,171	0,158	0,247	0,102
Urieknutie dieťaťa				1	0,172	0,234	0,045
Komunikácia s mŕtvymi					1	0,395	0,288
Predpoveď budúcnosti, eštenie						1	0,210
Styk s mimozem. civilizáciami							1

Tab. 6: Vzťah jednotlivých zložiek poverčivosti a sociodemografických ukazovateľov (Cramerovo V)

		O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7
1	Pohlavie	0,003	0,109	0,051	0,119	0,064	0,163	0,086
2	Vek	0,089	0,107	0,087	0,117	0,093	0,093	0,135
3	Vzdelanie	0,053	0,064	0,103	0,095	0,034	0,063	0,060
4	Rodinný stav	0,063	0,045	0,114	0,142	0,090	0,091	0,136
5	Veľkosť bydliska	0,049	0,033	0,064	0,093	0,034	0,068	0,038
6	Národnosť	0,104	0,040	0,127	0,067	0,068	0,063	0,028
7	Vierovyznanie	0,034	0,050	0,069	0,132	0,053	0,080	0,117

Tab. 7: Rozšírenosť jednotlivých zložiek poverčivosti podľa sociodemografických ukazovateľov

	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7
Muži	16,78	7,94	11,82	23,83	12,41	15,69	19,56
Ženy	16,98	14,91	15,30	34,65	16,98	29,32	13,23
do 20	23,60	18,01	20,50	21,74	16,15	27,33	19,25
20-24	18,81	9,25	9,25	20,00	17,91	21,49	21,19
25-29	17,39	11,11	15,46	30,43	17,87	24,15	19,81
30-34	18,68	14,79	15,18	29,18	19,07	27,24	22,57
35-39	19,58	15,34	14,29	36,51	13,23	28,04	15,87
40-44	15,55	11,76	15,13	31,51	13,03	17,65	14,29
45-49	14,88	9,92	12,81	32,64	11,16	21,49	13,22
50-54	12,26	7,08	10,85	32,55	12,26	20,28	10,85
55 a viac	11,17	7,82	12,29	32,96	8,94	16,20	6,15
Základné vzdelanie	18,11	13,78	20,27	32,70	16,49	24,32	15,41
Stredné vzdelanie bez maturity	18,44	12,79	13,79	34,22	15,45	24,92	15,28
Úplné stred. vzdel. s maturitou	16,63	10,67	11,79	25,81	13,90	21,71	18,86
Vysokoškolské vzdelanie	11,98	7,02	8,68	23,14	12,81	16,53	12,40
Slobodný/á/	19,42	11,93	12,82	21,57	17,39	23,10	21,83
Ženatý/vydatá/prvé manželstvo	14,41	10,46	11,74	33,62	11,95	19,74	11,85
Žen./vyd./ďalšie manželstvo	19,40	17,91	16,42	32,84	25,37	35,82	22,39
Rozvedený/á/	16,55	11,51	27,34	41,01	13,67	30,94	18,71
Ovdovený/á/	17,65	12,94	15,29	29,41	14,12	23,53	8,24
do 500 obyvateľov	33,33	5,56	16,67	38,89	22,22	38,89	16,67
do 2 000 obyvateľov	15,54	11,96	15,18	29,64	15,00	21,25	14,46
2 000 - 4 999 obyvateľov	16,61	12,14	18,53	37,06	15,97	26,20	16,29
5 000 - 19 999 obyvateľov	17,83	12,24	13,29	31,47	14,69	24,83	18,18
20 000 - 49 999 obyvateľov	17,05	10,98	11,27	25,14	14,45	22,25	16,76
50 000 -100 000 obyvateľov	16,33	11,55	10,36	25,50	12,35	18,33	18,33
Bratislava, Košice	18,29	9,35	10,16	24,80	14,63	21,54	16,26
Slovenská	15,95	10,99	12,53	28,53	14,35	22,38	16,00
Maďarská	19,91	13,85	16,88	31,60	14,72	20,78	18,61
Iná	45,45	18,18	45,45	51,52	33,33	42,42	21,21
Rímsko aj Gréckokatolíci	16,33	10,71	12,56	33,13	14,10	21,03	13,56
Evanjelici	15,12	13,95	8,14	33,72	19,77	33,72	13,95
Iní kresťania	12,00	16,00	12,00	36,00	4,00	16,00	12,00
Iní nekresťania	23,53	0,00	5,88	17,65	23,53	5,88	29,41
Nehlásia sa	18,35	12,79	16,84	20,20	15,49	24,92	22,73

Legenda:

O1 - magické nástroje	O5 - komunikácia s mŕtvymi
O2 - horoskopy	O6 - veštenie
O3 - číslo 13	O7 - styk s mimozemskými civilizáciami
O4 - urieknutie	